

Nr 100.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption; given Stockholms slott den 18 februari 1944.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917
(nr 378) om adoption.

Härigenom förordnas, att 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 om adoption¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

8 §.

Sökes tillstånd att antaga adoptivbarn, pröve rätten, huruvida adoptionen lämpligen må äga rum. Ej må tillstånd givas, med mindre adoptionen finnes löfelig till gagn för barnet samt sökanden uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller eljest särskild anledning är till adoptionen.

Ansökningen må — — — nämnden godkänd.

Avtal om — — — utan verkan.

21 §.

Finnes adoptivbarnet lida av sinnesslöhet, annat svårt själsligt eller kroppsligt lyte eller svårartad sjukdom, som kan antagas härröra från tiden före adoptionen, utan att adoptanten då ägde vetskap därom, varde adoptivförhållandet hävt, såframt ansökan göres av adoptanten inom fem år från adoptionen.

Har adoptivbarnet grovt förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste, eller för adoptivbarnet ett lastbart eller brottsligt liv, äge adoptanten ock vinna adoptivförhållandets hävande.

Är adoptanten sinnessjuk eller sinnesslö, må ansökan enligt denna paragraf göras av hans förmyndare.

22 §.

Hava makar adoptivbarn, må adoptivförhållandet ej hävas annat än bekräftande bägge makarna. Överenskommelse om förhållandets hävande äge förty ej giltighet, med mindre bägge makarna deltaga däri; ej heller må hävande enligt 21 § ske på ansökan av ena maken, där ej synnerliga skäl därtill äro. I fall, som avses i 20 § och 21 § andra stycket, må hävande äga rum, ändå att den omständighet, som åberopas till grund för hävandet, gäller blott ena maken; och må hävande ske jämlikt 21 § första stycket, oaktat ena maken ägde sådan vetskap som där sägs, dock ej på ansökan enbart av denne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944. Har adoption dessförinnan ägt rum, må ansökan enligt 21 § första stycket göras under tiden före den 1 juli 1945, ändå att den tid av fem år, som avses i nämnda lagrum, tidigare gått till ända.

¹ Senaste lydelse av 8 § se SFS 1923: 161.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1944.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om *vissa ändringar i lagen om adoption*.

Föredraganden anför härvid följande.

I anledning av väckta motioner har riksdagen i skrivelse den 27 februari 1943, nr 40, anhållit om utredning och förslag angående sådan ändring av 8 § lagen den 14 juni 1917 om adoption, att bestämmelserna om rätt för den som har bröstarvinge att antaga adoptivbarn uppmjukades. Rådhusrätten i Lund har i ett annat hänseende hemställt om ändring i adoptionslagen. I skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 16 oktober 1941 har rådhusrätten anfört, att hävande av adoptionsförhållande borde medgivas i särskilt stötande fall, då ett barn, som adopterats i späda ålder, sedermera visat onormal utveckling, t. ex. på grund av sinnesslöhet.

De båda spörsmål som nu angivits ha upptagits till behandling i en inom justitiedepartementet upprättad, den 9 oktober 1943 dagtecknad promemoria angående vissa ändringar i lagen om adoption. Vid denna promemoria var fogat ett utkast till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ nämnda lag.

Över promemorian ha yttranden inforrats från samtliga hovrätter, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, överståthållarämbetet efter hörande av barnavårdsnämnden i Stockholm, länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Malmöhus län efter hörande av barnavårdsnämnden i Malmö, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län efter hörande av barnavårdsnämnden i Göteborg, länsstyrelsen i Kopparbergs län, medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutets lärarkollegium. Vidare ha yttranden över promemorian avgivits av föreningen Sveriges härads hövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, svenska läkaresällskapet och svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

I.

Om tillstånd till adoption då sökanden har bröstärvinge.**Gällande rätt.**

Enligt 1 § adoptionslagen må man eller kvinna, som fyllt 25 år, under vissa i lagen angivna förutsättningar med rättens tillstånd antaga adoptivbarn. I 8 § stadgas, att om tillstånd sökes, rätten skall pröva, huruvida adoption lämpligen må äga rum. Tillstånd må ej givas, med mindre adoptionen finnes lönda till gagn för barnet samt sökanden uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller eljest särskild anledning är till adoptionen. Har sökanden bröstärvinge, skall tillstånd vägras, där ej synnerliga skäl äro till adoptionen.

Adoptionen medför, att adoptivbarnet får väsentligen samma rättsliga ställning som barn i äktenskap. I 11 § adoptionslagen stadgas, att adoptivbarnet erhåller adoptantens släktnamn, där ej rätten tillåter att barnet behåller sitt namn eller bär båda tillhoppa. Enligt 12 § skall adoptanten ha den vårdnad om adoptivbarnet, som tillkommer föräldrar, och vara barnets förmyndare. Har någon adopterats av makar eller har ena maken adopterat den andres barn, skall i fråga om vårdnad och förmynderskap så anses som om barnet vore makarnas gemensamma. Enligt 13 § ha adoptant och adoptivbarn samma plikt att underhålla varandra som föräldrar och barn i äktenskap. Är adoptanten gift, har hans make den underhållsskyldighet mot adoptivbarnet som åligger make mot andra makens barn. Barnets verkliga föräldrar äro ej skyldiga att bidraga till dess underhåll, om ej adoptanten och hans make bliva ur stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet.

Adoptionens betydelse i arvsrättsligt hänseende regleras i lagen den 8 juni 1928 om arv. Där stadgas i 4 kap. 1 §, att adoptivbarnet äger taga arv efter adoptanten lika med barn i äktenskap. Dock skall bröstärvinge ej i följd av adoptivbarns arvsrätt lida intrång i sin laglott. Efter adoptivbarnets död äga dess avkomlingar taga den del av arvet som skolat tillkomma adoptivbarnet. Bestämmelserna om bröstärvinges laglott i 7 kap. arvslagen skola enligt kapitlets 7 § äga motsvarande tillämpning beträffande adoptivbarn och dess avkomlingar. Om arvlåtaren haft såväl adoptivbarn som bröstärvinge, skall den sistnämndes laglott beräknas som om adoptivbarn eller dess avkomling ej finnes. Enligt 4 kap. 2 § arvslagen äga adoptivbarnet och dess skyldemän rätt till arv efter varandra utan hinder av adoptionen. Då arvingen är annan skyldeman än adoptivbarnets bröstärvinge, skall dock jämlikt 3 § i samma kapitel från skyldemannens arvsrätt undantagas egendom till så stort värde som motsvarar vad adoptivbarnet erhållit i arv, testamente eller gäva från adoptanten. Denna egendom skall i viss ordning tillfalla adoptanten, hans make eller avkomlingar. Efterlämnar adoptivbarnet ej arvsberättigad skyldeman, ärver adoptanten enligt 4 § hela kvarlåtenskapen. Var barnet adopterat av makar, erhålla de hälften var. Om en av dem är död, tillfaller hela kvarlåtenskapen den efterlevande. I 5 § stadgas, att om adoptivbarnet efterlämnar make, de förut anförda bestämmelserna icke skola lönda till inskränkning i reglerna om makes arvsrätt. Adoptivbarnets skyldemän och adop-

tanten eller hans avkomlingar få i dylikt fall utöva sin rätt till kvarlåtenskapen först efter makens död.

I 18 § adoptionslagen stadgas, att adoptionen i övriga hänseenden än förut nämnts ej skall ha någon inverkan på adoptivbarnets och dess verkliga föräldrars inbördes rättigheter och skyldigheter.

Beträffande förfarandet i ärenden angående tillstånd till adoption föreskrives i 9 § adoptionslagen bland annat, att rätten skall införskaffa erforderlig utredning. Om barnet ej fyllt 18 år, skall yttrande inhämtas såväl från barnavårdsnämnden i den församling, där adoptanten är kyrkobokförd, som ock i fråga om barn utom äktenskap från den barnavårdsnämnd som har att utöva tillsyn över barnet och eljest från barnavårdsnämnden i den församling, där föräldrarna eller den av dem som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Såsom förut angivits uppställer 8 § adoptionslagen krav på synnerliga skäl för att adoption skall medgivas, då sökanden har bröstarvinge. Denna regel, som gällt oförändrad sedan lagens tillkomst, härrör från lagberedningens »Förslag till lag om adoption m. m.» (1913). I motiven (s. 37 f.) anförde beredningen till en början vissa exempel på främmande lagstiftningar, där absolut förbud gällde mot adoption då sökanden hade äkta avkomling. Beredningen framhöll därefter, att anledningen till detta förbud i främsta rummet syntes ha varit hänsyn till det intrång i de egna legitima avkomlingarnas ställning som adoptionen skulle innebära. I fråga om vilka stadganden som i nämnda hänseende borde upptagas i svensk rätt yttrade beredningen, att det visserligen syntes böra vara regeln att adoption ej beviljades, när adoptanten hade egna avkomlingar, men att det kunde tänkas fall, då adoption vore synnerligen önskvärd, oaktat egna äkta barn funnes, såsom om någon ville adoptera en nära släkting som uppfostrats tillsammans med adoptantens egna barn eller makar med egna barn ville adoptera den enes barn utom äktenskapet. På grund härav hade i 8 § av beredningens lagförslag införts den bestämmelsen att, när adoptanten hade egen bröstarvinge, adoptionsansökan skulle avslås, om ej synnerliga skäl talade för adoptionen.

Angående domstolens lämplighetsprövning av adoptionsansökan anförde beredningen i sina motiv (s. 47 f.) bl. a. följande.

De närmare bestämmelser förslaget i förevarande hänseende innehåller vila på den uppfattningen, att en åtgärd, vilken såsom adoptionen så genomgripande omgestaltar de därav närmast berördas familjerättsliga ställning och som därutöver kan ha stor betydelse även för andra personer, icke må få företagas utan att särskild anledning därtill finnes. En sådan anledning är att adoptanten redan förut tagit sig an barnet och givit det vård och uppfostran. I sådana fall uppkommer ofta emellan den upptagande och barnet ett förhållande, som faktiskt gestaltar sig ungefär på samma sätt som förhållandet emellan föräldrar och barn. Detta talar i hög grad för att däråt också rättsligen må kunna givas sådant innehåll, i den mån det över huvud kan vara möjligt. Enligt vad erfarenheten från Danmark visar, förekommer emellertid synnerligen ofta, att det är helt små barn, som adopteras; och önskingarna här i landet synas också gå i den riktningen att man framför allt vill hava tillfälle adoptera sådana barn. Den som vill taga ett barn såsom sitt

eget, önskar helt naturligt ofta att taga barnet vid ung ålder, emedan därigenom utsikterna för att ett föräldra- och barnförhållande skall uppstå äro vida bättre, än om barnet är något äldre. Han vill också i allmänhet från början hava förhållandet rättsligen ordnat, på det han må vinna trygghet för att han får behålla barnet. Att någon vill taga hand om ett barn samt vårda och uppfostra det, är således en omständighet, som förtjänar att särskilt framhållas såsom en anledning till att han må få adoptera det. Utöver nu nämnda omständigheter kunna många andra särskilda anledningar till adoption förekomma. Ett exempel därpå erbjuder det i franska lagen såsom föremål för en undantagsbestämmelse upptagna fallet att någon vill adoptera den som räddat honom ur en livsfara. Därmed kan likställas, att någon eljest gjort en annan en synnerligen värdefull tjänst. En annan anledning kan stundom ligga i nära släktskap mellan adoptanten och den som skall adopteras, t. ex. om en äldre barnlös man vill lämna sitt namn och sin förmögenhet åt en vuxen systerson, som står honom nära utan att dock hava varit uppfostrad av honom. Att i lagen närmare bestämma dessa anledningar kan ej komma i fråga; avgörandet måste överlätas åt rättens fria bedömande.

Det är emellertid tydligen icke nog med att en sådan särskild anledning finnes till adoption. För att denna skall kunna anses lämpligen böra äga rum, måste det, särskilt när den, som skall adopteras, är minderårig, noga tillses, att adoptionen verkligen kan antagas skola lända till gagn för barnet. För sådant ändamål är det nödvändigt att undersöka såväl barnets som adoptantens förhållanden. Endast om barnet kan anses erhålla fullt goda levnadsvillkor bör adoptionen beviljas. Stor vikt ligger ock på adoptantens person. Det bör noga prövas, huruvida han på grund av sinandel och övriga egenskaper kan vara skickad att giva barnet den uppfostran, varav det kan vara i behov. Brister något däruti, bör barnet icke lämnas till honom. Vid sin prövning får rätten jämväl tillfälle att taga hänsyn till lämplig åldersskillnad mellan parterna, utsikten för adoptanten att få egna barn o. s. v. På sätt — — — redan angivits, har det ansetts böra uttryckligen föreskrivas, att, om sökanden har bröstarvinge, tillstånd skall vägras, där ej synnerliga skäl tala för adoptionen.

Vad rättspraxis beträffar synes tolkningen av den här ifrågavarande bestämmelsen endast sällan ha varit föremål för prövning i högre instans. Av särskilt intresse är ett rättsfall från år 1940. Däri lämnade Högsta domstolen tillstånd till makar, som hade ett flertal bröstarvingar, att adoptera ett utomäktenskapligt barn till en av bröstarvingarna. Underdomstolarna hade avslagit adoptionsansökningen och Högsta domstolens utslag fattades med en majoritet av endast tre ledamöter mot två. (H. 1940: 474.) Huru strängt härads- och rådhusrätter i allmänhet tillämpa den föreliggande bestämmelsen kan icke närmare angivas. Enligt uppgift skulle praxis på denna punkt vara ganska växlande. Måhända är antalet ärenden av detta slag icke heller synnerligen stort. Förekomsten av den särskilda restriktionsbestämmelsen har säkerligen hindrat ansökningar om adoption, som eljest skulle ha framställts.

Utländsk lagstiftning.

Lagstiftningen i främmande länder har i nu ifrågavarande hänseende i de flesta fall intagit en ståndpunkt, som är minst lika restriktiv som den gällande svenska rättens. I Danmark och Norge gäller samma regel som i Sverige. Finsk lag uppställer däremot icke någon särskild föreskrift om inskränkning

i adoptionsrätten för den som har bröstärvinge. I Frankrike, Schweiz och Tyskland råder absolut adoptionsförbud för den som har äktenskaplig avkomling. Den engelska lagstiftningen upptager däremot inga särskilda restriktiva bestämmelser för detta fall.

Förslag i ämnet.

I riksdagen ha flera gånger väckts motioner om ändring av 8 § adoptionslagen i syfte att utvidga möjligheterna till adoption i sådana fall, då sökanden har bröstärvinge. Sålunda framlades motioner härom vid 1938 och 1940 års lagtima riksdagar, men frågan förföll båda gångerna genom att kamrarna fattade skiljaktiga beslut.

Vid 1943 års riksdag upptogs emellertid frågan ånyo. I två likalydande motioner (I: 174 och II: 262) hemställdes om utredning rörande sådan ändring av 8 § adoptionslagen, att den för personer med bröstärvingar stadgade inskränkningen i rätten att antaga adoptivbarn upphävdes.

Första lagutskottet yttrade i sitt över sistnämnda motioner avgivna utlåtande (nr 7), att ifrågasättande lagbestämmelses ordalag syntes vara strängare än som påkallades av hänsyn till intresset att skydda adoptionssökandens egna legitima avkomlingar mot intrång. Visserligen hade domstolarna i åtskilliga fall funnit sådana skäl föreligga, att tillstånd att antaga adoptivbarn kunnat lämnas sökande med egna bröstärvingar. Men otvivelaktigt hade det också förekommit, att domstol på grund av lagens avfattning vägrat tillstånd i fall, då adoption lämpligen bort komma till stånd. Särskilt när inom sökandens äktenskap allenast funnes ett barn, syntes möjligheterna att lämna tillstånd till adoption böra vidgas. Vidare kunde allmänheten genom lagens ordalydelse ha bibragts den uppfattningen, att det praktiskt taget vore omöjligt för personer med bröstärvingar att antaga adoptivbarn. Utskottet hemställde på grund härav, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående sådan ändring av 8 § adoptionslagen, att bestämmelserna om rätt för den som har bröstärvinge att antaga adoptivbarn uppmjukades.

Såsom inledningsvis angivits biföll riksdagen denna utskottets hemställan (skrivelse nr 40).

I den p r o m e m o r i a, som upprättats inom justitiedepartementet med anledning bland annat av riksdagens nu nämnda skrivelse, ha följande synpunkter anlagts på den här föreliggande frågan.

Den nu gällande bestämmelsen i 8 § adoptionslagen om förbud mot adoption, då sökanden har bröstärvinge, såvida ej synnerliga skäl föreligga, har motiverats med att adoption i ett dylikt fall skulle innebära ett intrång i de egna avkomlingarnas ställning. Detta intrång kan tänkas vara dels av ekonomisk natur och dels av personlig art. I det förra hänseendet medför ju antagandet av ett adoptivbarn i allmänhet en ganska betydande ökning av en familjs utgifter. Det är emellertid synnerligen osannolikt, att någon skulle vilja antaga adoptivbarn i ett sådant ekonomiskt läge, att hans möjligheter att försörja egna barn därigenom äventyrades. Adoptionen medför vidare efter adoptantens död den ekonomiska konsekvensen för hans bröstärvingar,

att de måste dela arvet med adoptivbarnet. Emellertid får adoptivbarnets arvsrätt icke inkräkta på den laglott, som tillkommer bröstärvingarna, och dessa kunna alltså icke genom adoptionen bli sämre ställda än de skulle blivit genom ett testamenteriskt förordnande av adoptanten.

Det är såsom nyss antytts möjligt att lagstiftaren även velat förebygga, att adoptivbarn vålla intrång i de egna barnens personliga ställning i familjen. På denna punkt torde emellertid en annan uppfattning numera göra sig gällande. Om man bortser från sådana speciella fall, då adoption användes såsom en form för legitimering av utomäktenskapligt barn eller då eljest det gällande kravet på synnerliga skäl uppenbarligen är tillgodosett, kommer helt naturligt adoption mycket sällan i fråga i familjer, där det redan finnes ett flertal barn. Det är i stället de barnfattiga familjerna, som det här gäller. Ehuru det icke kan statistiskt bevisas, är det ett inom läkarvetenskapen känt förhållande, att ett icke obetydligt antal äktenskap bli sterila efter ett eller stundom flera barns födelse. På grund härav bli många barn utan syskon, även om föräldrarna önska flera barn. Det inses emellertid numera allmänt, att ensamma barn få en mindre önskvärd uppväxtmiljö. Till följd av alltför långtgående och ängsliga omsorger från föräldrarnas sida och genom avsaknaden av en naturlig samvaro med andra barn i en syskonkrets löpa ensamma barn särskilt stora risker för social missanpassning av olika slag. Motviker kunna visserligen skapas genom att låta ensamma barn få jämnårigt sällskap, exempelvis i s. k. storbarnkammare eller lekskolor, men detta kan uppenbarligen ej bli en verklig ersättning för syskonsamvaron. En rationell lösning skulle däremot i många fall kunna vinnas genom att de föräldrar, som icke själva kunde få flera barn, i stället antoge adoptivbarn. En dylik komplettering av barnfattiga familjer bör alltså ur de synpunkter, som här anlagts, ingalunda betraktas som ett skadligt intrång i de egna barnens ställning utan tvärtom som en fördel för dessa ensamma barn, vilka härigenom erhålla en naturlig uppväxtmiljö.

Till förmån för ökade adoptionsmöjligheter överhuvud taget talar särskilt behovet att hjälpa de barn, som på grund av sin utomäktenskapliga börd eller av annan anledning sakna god omvårdnad. En utvidgning av adoptionsrätten, som ger ökade möjligheter att skaffa sådana barn verkliga hem, måste ur denna synpunkt anses mycket behjärtansvärd.

Med hänsyn till de omständigheter, som anförts i det föregående, synes det icke vara lämpligt att bibehålla stadgandet om särskilt stränga krav för adoption i sådana fall, då sökanden har bröstärvinge. Naturligtvis bör alltid förekomsten av bröstärvingar — liksom dessas antal och ålder — spela en viktig roll vid rättens prövning av adoptionsansökningar, men denna faktor bör icke ha en särställning i förhållande till alla övriga omständigheter, som kunna inverka på frågan om adoptionens lämplighet.

Det har gjorts gällande, att det icke skulle vara erforderligt att upphäva ifrågasvarande lagstadgande för att möjliggöra adoption i sådana fall som här avsetts, enär domstolarna skulle kunna finna synnerliga skäl föreligga i dylika fall. Med den ståndpunkt, som intagits i det föregående, kan det emellertid knappast vara riktigt att i lagtexten låta hänsynstagandet till bröstärvingar behålla en särställning i förhållande till övriga på domstolsprövningen inverkan faktorer. Det kan också vara föremål för olika meningar, huru restriktivt detta stadgande måste tolkas. Slutligen utövar stadgandet måhända sin huvudsakliga verkan utom rätta genom att hindra ansökningar om adoption, som eljest skulle kommit till stånd.

Som ersättning för det nuvarande stadgandet kunde man tänka sig att i lagtexten ange de särskilda förutsättningar, under vilka adoption skulle få med-

givas, oaktat sökanden har bröstarvinge. En dylik lagregel kan dock icke förordas. Den skulle medföra en tyngande omständlighet utan att dock säkert täcka alla de olika fall, som kunna uppkomma. Behovet av ett särskilt legalt skydd för bröstarvingarna är säkerligen också mycket obetydligt. Först och främst torde det vara synnerligen ovanligt, att en ansökan om adoption göres, trots att det av hänsyn till sökandens egen avkomling skulle vara olämpligt, att adoptionen kommer till stånd. Och därjämte torde domstolens prövning, som bl. a. förutsätter barnavårdsnämnds hörande, skänka tillräcklig garanti mot missbruk.

På grund av vad sålunda anförts föreslogs i promemorian, att ur 8 § adoptionslagen skulle uteslutas den särskilda bestämmelsen att, då sökanden har bröstarvinge, tillstånd till adoption skall vägras, såframt ej synnerliga skäl till adoptionen äro.

Yttranden.

Förslaget att upphäva den nu ifrågavarande särbestämmelsen i adoptionslagen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga yttranden utom två, vari vissa betänkligheter yppats utan att dock förslaget direkt avstyrkts.

Socialstyrelsen har funnit förslaget välgrundat. En önskvärd utvidgning av adoptionsinstitutets tillämpning borde enligt styrelsens mening kunna ernås genom lagändringar i den riktning, som förordats i promemorian. Även *överståthållarämbetet* har uttalat sin anslutning till förslaget överhuvud taget och har oförbehållsamt tillstyrkt åtgärd för förslagets upphöjande till lag. *Medicinalstyrelsen* har funnit den föreslagna ändringen av 8 § ägnad att i olika avseenden och på ett lyckligt sätt främja adoptionslagens allmänna syfte, varför styrelsen tillstyrkte densamma. *Barnavårdsnämnden i Malmö* har sagt sig vilja varmt tillstyrka förslaget och även *barnavårdsnämnden i Göteborg* har uttryckligen biträtt detsamma.

I det yttrande som avgivits av *medicinska fakulteten vid universitetet i Lund* har erinrats därom, att såsom motiv till den föreslagna utvidgningen av rätten att adoptera anförts, att adoption i regel ifrågakomme inom barnfattiga familjer och att det vore till gagn för barnen att erhålla naturlig tillgång till umgänge med barn, bildande en syskonkrets. En dylik komplettering borde icke betraktas som ett skadligt intrång utan tvärtom som en fördel för de ensamma barnen inom äktenskapet. Fakulteten funne denna uppfattning ur medicinsk, social och pedagogisk synpunkt fullt riktig och ville helt ansluta sig till densamma. Även *karolinska institutets lärarkollegium* har framfört dylika synpunkter. Lärarkollegiet har sagt sig dela den i promemorian framförda uppfattningen, att det många gånger förefunnes stora svårigheter att fostra ensamma barn till socialt välanpassade individer. För familjer med ett enda barn vore det enligt lärarkollegiets mening ofta till stor fördel, att familjen gjordes fullständigare, så att dessa barn finge uppväxa i en sund syskonmiljö.

Å andra sidan har *barnavårdsnämnden i Stockholm* framfört vissa erinringar mot de allmänna synpunkter, som gjorts gällande i promemorian. *Barnavårdsnämnden* har anfört följande.

De hjälpformer, som på senare tid kommit till stånd till förmån för barn och föräldrar, t. ex. bidragsförskott och barnbidrag, göra det möjligt för ensamstående mödrar att själva taga vård om sina barn i en helt annan utsträckning än som tidigare kunnat ske. Till följd därav, och även på grund av nedgången i antalet utomäktenskapliga födelser, bli de barn, som kunna komma i fråga till adoption av främmande personer allt färre. Tillgången på adoptivbarn motsvarar med andra ord redan nu icke på långt när efterfrågan. Av de familjer, som under år 1943 hos barnavårdsnämnden i Stockholm anhållit om anvisning på ett lämpligt adoptivbarn, hava 149 hittills icke kunnat få sin önskan uppfylld. Även från tidigare år kvarstår ett mycket stort antal dylika anmälningar, som icke lett till något resultat. Av det sagda torde alltså framgå, att det motiv för denna lagändring, som utgöres av önskan att bereda flera barn verkliga hem, knappast kan anses fullt hållbart.

Till stöd för den föreslagna lagändringen återopas vidare, att en önskvärd komplettering av barnfattiga familjer därigenom skulle underlättas. Icke heller därvidlag torde emellertid, så vitt barnavårdsnämndens erfarenhet ger vid handen, den ifrågasatta ändringen kunna beräknas få någon större betydelse. Barnavårdsnämnden, som under åren 1938—1942 årligen avgivit i medeltal 192 yttranden enligt 9 § adoptionslagen, har nämligen den uppfattningen att domstolarna i allmänhet tolkat bestämmelsen om synnerliga skäl mycket liberalt. Hava sökandena under en längre tid haft barnet i sin vård och är barnet värnlöst, torde tillstånd till adoption sålunda i allmänhet lämnas, även om sökandena hava bröstärvingar. I Stockholm äro dylika adoptioner vanliga. Nämnden känner icke till något fall, där i Stockholm bosatta sökande vägrats tillstånd till en ur barnets synpunkt önskvärd adoption därför att de haft bröstärvingar. Däremot har det i ett fall förekommit, att fosterföräldrar, som icke voro bosatta i Stockholm och sedan lång tid i sin vård hade ett av nämnden omhändertaget barn, av vederbörande häradsrätt nekats tillstånd att adoptera barnet, på grund därav att de hade bröstärvingar. Att kravet på synnerliga skäl skulle hava haft någon större betydelse utom rätta på så sätt, att det skulle hava avhållit från ansökningar om adoption, är nämnden icke benägen att tro. I varje fall har nämnden icke kommit i beröring med sådana fall, fränsett den typ av adoptionsärenden, som nu kommer att beröras.

Det händer icke så sällan, att far- eller morföräldrar önska adoptera sitt barnbarn, som uppfostras hos dem. Sådan adoption anser barnavårdsnämnden i allmänhet vara mindre önskvärd. Ofta äro far- eller morföräldrarna för gamla för att lämpa sig till uppfostrare av ett litet barn. Därtill kommer att barnet och dess far eller mor genom adoptionen skulle komma i ett förhållande till varandra, som liknar det som råder mellan syskon, något som icke kan anses naturligt. Det sagda gäller självfallet närmast, där fadern eller modern ännu är i livet. Den största effekten av den föreslagna lagändringen skulle sannolikt bli, att antalet adoptionsansökningar av detta slag ökade.

För egen del har barnavårdsnämnden således icke funnit, att den restriktiva bestämmelse, om vilken här är fråga, medfört några väsentliga olägenheter. Å andra sidan anser nämnden icke heller sannolikt, att ett upphävande av densamma skulle medföra några menliga följder, fränsett att de enligt nämndens mening mindre önskvärda farföräldra- och morföräldraadoptionerna komme att underlättas, varvid rättens lämplighetsprövning dock torde få anses utgöra en viss trygghet. Eftersom det har uppgivits, att bestämmelsen i fråga annorstädes i landet utgjort hinder för tillkomsten av önskvärda adoptioner, vill nämnden därför icke avstyrka, att densamma uteslutes ur lagen.

Även *Svea hovrätt* har ställt sig tveksam till förslaget och har därvid yttrat följande.

Enligt gällande lag skall, då sökanden har bröstarring, tillstånd till adoption vägras, där ej synnerliga skäl till adoptionen äro. Trots den sålunda stadgade restriktionen innebar denna regel på sin tid i jämförelse med motsvarande bestämmelser i främmande länder såsom Frankrike, Schweiz och Tyskland en principiellt betydelsefull utvidgning av möjligheten att adoptera. I nämnda länder gällde nämligen absolut adoptionsförbud för den som hade äktenskaplig avkomling. Vid utarbetandet av förslaget till lag om adoption uttalade sig lagberedningen emot ett ovillkorligt förbud, men fann sig tydligen böra framgå med stor försiktighet på detta ömtåliga område. Lagberedningen nämner, att anledningen till det utomlands gällande förbudet i främsta rummet torde hava varit hänsyn till det intrång i egna avkomlingars ställning som adoptionen skulle innebära, men anför i övrigt till belysande av förslagets ståndpunkt ej något utöver ett par exempel på fall då synnerliga skäl kunde anses föreligga att medgiva adoption, ehuru bröstarring funnes. Att, såsom i en av de i promemorian återopade motionerna skett, härav draga den slutsatsen att man haft för ögonen allenast bröstarringarnas materiella intressen lär emellertid icke vara riktigt; förevarande legislativa problem är ingalunda av rent ekonomisk art och vid regelns utformning ha helt visst även andra synpunkter vunnit beaktande. För dem som ha egna barn är antagandet av adoptivbarn ett särskilt betydelsefullt steg. Vilken verkan adoptionen kan få på de egna barnens personliga utveckling är svårt att på förhand bedöma. I synnerhet vid adoption av barn i späda ålder kan åtgärden leda till besvikelse; det kan visa sig att adoptivbarnet, i stället för att på ett lyckligt sätt växa in i den nya miljön och göra denna rikare, har sådana anlag att de egna barnens uppfostran äventyras. En missräkning beträffande adoptivbarnets karaktärsegenskaper är ej ovanlig och måste alltid kännas som ett hårt slag för adoptanten, men det ofrivilliga misstaget kan bli outhärdligt, om adoptivföräldrarna med fog kunna säga sig att de genom adoptionen vållat sitt eget barns ofärd. Det kan också inträffa, att adoptanten misstagit sig angående sin egen förmåga att rätt fylla de med adoptionen följande förpliktelserna; adoptivbarnet får kanske vid sidan av det egna barnet en styvmoderlig behandling och adoptionen blir på den grund till mera skada än gagn.

Det torde i själva verket förhålla sig så att kravet på synnerliga skäl till adoptionen i fall av denna art nära sammanhänger med gällande lagstiftnings uppfattning av adoptionsinstitutet överhuvud. Då detta institut införlivades med vår rätt, ansågs det vara av största vikt att åt adoptivbarnet bereda en ställning som så nära som möjligt motsvarade det egna barnets. Ett uttryck för denna tanke finner man i de restriktiva reglerna om adoptivförhållandets hävande. Någon jämkning av dessa regler för det fall att adoptanten hade bröstarring kunde ej anses erforderlig, så länge möjligheten att adoptera är på förenämnda sätt begränsad. Om emellertid väsentligt vidgad möjlighet till adoption öppnas för den som har bröstarring, framställer sig frågan huruvida icke åtminstone för detta fall en uppmjukning måste ske även av hävningsreglerna, ett förhållande som ej synes ha vunnit beaktande vid nu förevarande lagstiftningsärendes behandling. Detta är ett spörsmål av mycket grannliga natur. Särskilt om adoptionen bestått en längre tid, kan det lända till synnerligt men för barnet, om det ryckes bort från det hem det en gång vunnit. Blotta möjligheten att förskjuta adoptivbarnet kunde för övrigt utöva en ofördelaktig inverkan på adoptantens sätt att behandla barnet.

Ehuru hovrätten ansett sig böra fästa uppmärksamheten på det nära sambandet mellan den föreslagna ändringen av 8 § och hävningsreglerna, är hovrätten med hänsyn till det senast anförda ej beredd att förorda att dessa regler uppmjukas med tanke särskilt på de fall som nu äro i fråga. Huruvida likväl 8 § bör på föreslaget sätt ändras, beror enligt hovrättens uppfattning på om man vågar förutsätta att de särskilda synpunkter, som vid adoption av denna art göra sig gällande, utan all vägledning i lagen skola vinna tillbörligt beaktande i rättstillämpningen. Även om det ej anses påkallat att detta fall särskilt beröres i 8 §, kan förtjäna övervägas, huruvida icke fallets egenart borde framhåvas genom särskilda krav beträffande utredningen. En mera allsidig belysning av hithörande spörsmål i motivering till det lagförslag i ämnet, som kan komma att föreläggas riksdagen, synes i varje fall vara önskvärd.

Hovrätten har ej förbisett, att spörsmål liknande de i det föregående behandlade enligt gällande lag kunna uppkomma, då någon, som redan har adoptivbarn, får eget barn eller vill ånyo adoptera. Sistnämnda fall är dock ej av lika ömtålig art, och beträffande det förstnämnda kan man knappast komma till rätta utan att antingen efter utländskt mönster mycket snävt begränsa rätten att överhuvud antaga adoptivbarn eller ock för detta fall avsevärt utvidga rätten att påkalla hävande av adoptionsförhållandet, men ingendera av dessa utvägar kan förordas.

Göta hovrätt, som uttryckligen tillstyrkt den i promemorian föreslagna ändringen av 8 §, har förordat, att en komplettering därvid skedde av de i 9 § upptagna bestämmelserna angående förfarandet i adoptionsärenden. Såsom i promemorian framhållits, borde alltid förekomsten av bröstarvingar — liksom dessas antal och ålder — spela en viktig roll vid rättens prövning av adoptionsansökningar. Det naturliga kravet på allsidig utredning i adoptionsärende syntes hovrätten böra medföra att, där så vore möjligt, tillfälle bereddes adoptantens egna barn, i den mån de nått en ålder av förslagsvis 18 år, att yttra sig i ärendet. Därest barnen icke fyllt 18 år, borde i stället yttrande infordras från barnavårdsnämnden i adoptantens församling. Det i 9 § upptagna stadgandet, att rätten hade att införskaffa erforderlig utredning, vore uppenbarligen icke tillfyllest för att domstolarna mera allmänt skulle föranstalta om utredningens komplettering i de hänseenden, nu angivits. Snarare syntes lagrummets uppräknig av de fall, där skyldighet ålåg rätten att inhämta yttrande, inbjuda till den tolkning, att eljest yttrande i regel icke erfordrades. Till stadgandena i 9 § om skyldighet att inhämta yttranden syntes därför böra fogas uttrycklig föreskrift i den riktning, hovrätten nu angivit.

Från Göta hovrätts beslut i denna fråga har *presidenten Bendz* varit så-tillvida skiljaktig, att han icke velat föreslå någon ändring i 9 § adoptionslagen. Han har anförut följande till utveckling av sin mening.

Den nuvarande särskilda bestämmelsen i 8 § att, om sökanden har bröstarvinge, tillstånd till adoption skall vägras, där ej synnerliga skäl äro till adoptionen, skall enligt det remitterade förslaget upphävas och icke ersättas med någon annan bestämmelse av materiellt-rättsligt innehåll för de fall, då sökanden har bröstarvinge. Dessa fall skola således enligt förslaget helt jämfästas med övriga adoptionsfall och prövas enligt samma grunder som dessa. Det är därför enligt min mening icke påkallat att i den paragraf, som

innehåller bestämmelser om proceduren i adoptionsärenden, 9 §, upptaga en särskild föreskrift just för nämnda fall, nämligen om obligatoriskt hörande av bröstarring, eventuellt adoptantens egna barn eller vid deras minderårighet barnavårdsnämnd som representant för dem, såsom majoriteten föreslagit. En sådan föreskrift, till vilken motsvarighet saknas i nu gällande lag, skulle även såtillvida vara olämplig, att den skulle föranleda den uppfattningen att, ehuru den särskilda bestämmelsen i 8 § om strängare adoptionsförutsättning för det fall att sökanden har bröstarring upphävts, särskilt avseende likväl skulle fästas vid de eventuella invändningar mot adoptionen, som kunde framställas av adoptantens barn. Härigenom skulle syftet med lagändringen, nämligen att främja adoption, även i de fall, då sökanden har bröstarring, komma att motverkas. De regler angående behandlingen av adoptionsärenden, som finnas upptagna i 9 § i dess nuvarande lydelse, äro enligt min mening fullt tillräckliga för att även i de fall, då sökanden har barn eller annan bröstarring, garantera fullständiga upplysningar i de hänseenden, som äro av betydelse för bedömning av adoptionsansökningen. Jag anser således det remitterade förslagets ståndpunkt i nu förevarande avseende riktig och framställer icke någon erinran mot detsamma i denna del.

Fattigvårds- och barnavårdsförbundet har gjort följande uttalande.

Skälen för en uppmjukning av bestämmelserna om rätten för den, som har bröstarring, att antaga adoptivbarn finner förbundet vara sådana, att en lagändring i denna riktning bör äga rum, därvid dock enligt förbundets uppfattning bör tillses, att bröstarringarna erhålla ett visst mått av legalt skydd. Att enbart utesluta det berörda stadgandet i 8 § torde nämligen icke skänka tillfredsställande garanti mot missbruk av adoptionsrätten.

I promemorian göres gällande att en tillräcklig garanti skulle ligga i domstolens prövning, som bl. a. förutsätter barnavårdsnämnds hörande. Som 8 § i adoptionslagen såväl i sin nu gällande formulering som enligt det framlagda förslaget är avfattad, är det emellertid adoptionens lämplighet för det blivande adoptivbarnet, som utpräglat kommer i förgrunden. Det synes icke alldeles givet, att domstolarna i framtiden, därest det framlagda förslaget utan komplettering antages, skulle komma att vid prövningen av adoptionsansökningar fästa särskilt avseende vid bröstarringarnas eventuella intressen, om icke deras rätt på något sätt bevakas. Att en barnavårdsnämnd skulle utan vidare föra bröstarringarnas talan, kan icke antagas. Barnavårdsnämndernas prövning av ärendet kommer säkerligen även i fortsättningen att ensidigt vara inriktad på, huruvida adoptionen är till gagn eller icke för det barn, som skall adopteras.

Då det synes önskvärdt, att bröstarringarnas rätt verkligen bevakas vid prövningen av adoptionsärende, böra bröstarringar, om de fyllt 12 år, beredas tillfälle att yttra sig i ärendet, innan detsamma avgöres. I andra fall torde yttrande böra infordras från överförmyndaren eller — om ärenden av ifrågasvarande art skulle anses ligga utanför hans kompetensområde — från särskild förordnad god man.

Departementschefen.

Genom adoption skapas ett rättsligt samband mellan adoptant och adoptivbarn i nära överensstämmelse med det som föreligger mellan föräldrar och barn. Såsom angivits i det föregående kräves tillstånd av domstol för att adoption skall få ske. Domstolen skall härvid i första hand fastställa, huruvida vissa bestämda förutsättningar äro för handen, t. ex. viss ålder hos

adoptanten. Därjämte skall domstolen enligt 8 § adoptionslagen företaga en prövning av den sökta åtgärdens lämplighet. Såsom huvudregel för denna prövning gäller, att tillstånd ej må givas, med mindre adoptionen finnes lända till gagn för barnet samt sökanden uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller eljest särskild anledning är till adoptionen. I dessa normer för domstolens bedömande framträder särskilt hänsynen till adoptionens ändamål att åvägabringa ett liknande förhållande som det naturliga föräldraskapet. Förutom av dessa för alla fall gällande normer bindes domstolen i sin lämplighetsprövning endast av ett speciellt stadgande, vilket avser det fall, varom här är fråga, nämligen då sökanden har bröstarvinge. Enligt detta stadgande skall i sådant fall tillstånd vägras, om ej synnerliga skäl till adoptionen äro.

I praxis torde detta stadgande tillämpas ganska olika vid olika underdomstolar. Medan på vissa håll stor hänsyn tages till angelägenheten av att främja önskvärda adoptioner, har annorstädes lagens avfattning ansetts utgöra ett starkt hinder mot att bevilja adoptionstillstånd, då sökanden har bröstarvinge. Eftersom beslut i adoptionsärenden endast sällan överklagas, kan ringa ledning hämtas ur överdomstolarnas praxis. Utom rätta torde det vara en ganska allmän uppfattning, att den som har bröstarvinge svårligen kan få tillstånd att adoptera. Det är därför troligt, att adoptionsansökningar, som eljest skulle kommit till stånd, ej blivit framlagda för rätten på grund av att de ansetts ej kunna bifallas.

Sedan riksdagen anhållit om utredning och förslag angående sådan ändring av adoptionslagen, att bestämmelserna om rätt för den som har bröstarvinge att antaga adoptivbarn uppmjukas, har i den inom justitiedepartementet upprättade promemorian föreslagits, att undantagsbestämmelsen i 8 § skall uteslutas ur lagen. Detta förslag har i stort sett biträtts i remissyttrandena.

Såsom framhållits i promemorian är det framför allt i barnfattiga familjer, som det uppkommer fråga om adoption trots att bröstarvinge finnes. Av särskild betydelse äro härvidlag de ganska talrika fall, då ett äktenskap blir sterilt efter endast ett barns födelse. Det speciella hinder mot adoption, varom här är fråga, har tillkommit i de egna barnens intresse, men i de fall som nu angivits kan just detta intresse ofta bliva bäst tillgodosett genom en adoption. Därigenom skulle nämligen de ensamma barnen få uppväxa i en naturlig syskonmiljö. I yttranden från medicinskt håll har vitsordats, att ensamma barn löpa särskilt stora risker för social missanpassning och att en komplettering av barnfattiga familjer därför icke bör betraktas som ett skadligt intrång utan tvärtom som en fördel för de ensamma barnen.

Svea hovrätt har emellertid framhållit, att en adoption av barn i späd ålder också kunde leda till besvikelse; det kunde nämligen visa sig att adoptivbarnet, i stället för att på ett lyckligt sätt växa in i den nya miljön och göra denna rikare, hade sådana anlag att de egna barnens uppfostran äventyrades. Det finns naturligtvis en viss risk för att en adoption, som skett i syfte

att gagna de egna barnen, kan leda till motsatt resultat, liksom adoption överbud taget alltid kan medföra olyckliga följder. I de fall, där en adoption förfelat sitt syfte till följd av svår abnormitet hos adoptivbarnet, skulle dock möjlighet öppnas att få adoptivförhållandet hävt enligt det förslag, som framlägges i följande avsnitt. Att ytterligare uppmjuka hävningsreglerna lär — såsom också hovrätten funnit — ej vara lämpligt. Det kvarstår alltså en viss risk för att den utvidgade adoptionsrätten stundom kan medföra ogynnsamma verkningar. Denna risk torde dock väl uppvägas av de ökade möjligheter att skapa en god uppväxtmiljö, som denna lagändring kan väntas medföra i de allra flesta fall.

Beträffande det intrång som antagande av adoptivbarn skulle kunna medföra för de egna barnen i ekonomiskt hänseende har i promemorian påpekats, att adoption knappast torde ifrågakomma, om en familj har så svag ekonomi, att de egna barnens försörjningsmöjligheter skulle äventyras genom adoptionen, samt att adoptivbarns arvsrätt icke medför någon minskning i den laglott som tillkommer bröstarvinge. Någon erinran mot förslagets konsekvenser på denna punkt har icke framförts i yttrandena.

Såsom ett skäl för att överbud taget utvidga adoptionsmöjligheterna har i promemorian slutligen framhållits det behjärtansvärda behovet att skaffa verkliga hem åt sådana barn som på grund av sin utomäktenskapliga börd eller av annan anledning sakna god omvårdnad. Gentemot denna synpunkt har barnavårdsnämnden i Stockholm anfört, att tillgången på barn som kunde bliva föremål för adoption icke på långt när motsvarade efterfrågan och att alltså någon utvidgning av adoptionsrätten icke erfordrades. Även om det sålunda för närvarande kan sägas föreligga en viss brist på barn för adoption, åtminstone i större städer, kan emellertid den nuvarande lagbestämmelsen i enskilda fall hindra en eljest önskvärd adoption. Vidare kan ifrågasättas, om icke den angivna bristen på barn i viss mån är skenbar. Särskilt på landsbygden torde åtskilliga barn leva utackorderade under mindre goda förhållanden, och det bör vara möjligt att genom organisatoriska åtgärder sammanföra dem med sådana personer som söka adoptivbarn.

På grund av vad här anförts bör enligt min mening ur 8 § adoptionslagen uteslutas det särskilda kravet på synnerliga skäl för adoption, då sökanden har bröstarvinge. Såsom framhållits i promemorian bör naturligtvis förekomsten av bröstarvingar, liksom dessas antal och ålder, spela en viktig roll vid rättens prövning av adoptionsansökningar.

I vissa yttranden har föreslagits, att den nu angivna lagändringen skulle kompletteras med en föreskrift rörande förfarandet i de fall, då en adoptionssökande har egna barn. För att säkerställa att dessa barns intressen bleve beaktade vid domstolsprövningen, skulle yttrande inhämtas från dem, såframt de uppnått viss ålder, och eljest från en företrädare för dem. Enligt 9 § adoptionslagen skall emellertid rätten i alla adoptionsärenden införskaffa erforderlig utredning. Därjämte har i samma lagrum särskilt stadgats, att yttrande skall inhämtas från bland andra barnavårdsnämnden i den församling, där adoptanten är kyrkobokförd, utom i de undantagsfall, då det är

fråga om adoption av en vuxen person, d. v. s. någon som är över 18 år. Barnavårdsnämndens yttrande blir naturligtvis av stor betydelse för domstolens prövning. Nämnden har att bilda sig en allsidig uppfattning om den sökta åtgärdens lämplighet icke blott ur adoptivbarnets synpunkt utan även med hänsyn till adoptanten och dennes familj. Särskilt efter den nu föreslagna lagändringen bör nämnden beakta, vilken nytta eller skada adoptantens egna barn kunna väntas få genom adoptionen. Om domstolen finner det vara av betydelse för sakens bedömande att höra dessa barns mening om åtgärden, skall domstolen i enlighet med sin allmänna utredningsplikt bereda dem tillfälle att yttra sig. Däremot synes det knappast lämpligt att stadga en särskild skyldighet för domstolen att inhämta sådant yttrande i varje fall. Ur praktisk synpunkt kunna dessa barns uttalanden i allmänhet icke väntas vara av större värde, så länge barnen äro helt unga och ännu vistas hos föräldrarna. Då de åter äro vuxna och ha lämnat hemmet, kunna de i regel icke längre anses ha samma anspråk på hänsynstagande vid dessa ärendens avgörande. Jag finner alltså icke skäl att föreslå någon särskild bestämmelse om skyldighet för domstolen att inhämta yttrande från adoptantens egna barn eller företrädare för dem.

II.

Om hävande av adoptivförhållande på grund av sinnesslöhet eller annan svår defekt hos adoptivbarnet.

Gällande rätt.

Enligt 19 § adoptionslagen skall adoptivförhållande efter ansökan hävas av rätten, när adoptanten och adoptivbarnet äro ense därom, dock icke så länge adoptivbarnet är omyndigt på grund av sin ålder. Den som är förklarad omyndig skall ha förmyndarens samtycke till överenskommelsen. Adoptivförhållandet kan vidare under vissa förutsättningar hävas på begäran av blott endera av adoptanten och adoptivbarnet. Sålunda stadgas i 20 § samma lag, att adoptivförhållandet skall hävas efter ansökan av adoptivbarnet, om adoptanten grovt förgått sig mot barnet eller i märklig mån försummar sina plikter mot det eller för ett lastbart eller brottsligt liv samt förty barnets bästa påkallar, att förhållandet upphör, så ock om dess upphörande eljest är av väsentlig betydelse för barnet. Efter ansökan av adoptanten skall enligt 21 § adoptivförhållandet hävas, om adoptivbarnet grovt förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste eller om adoptivbarnet för ett lastbart eller brottsligt liv. I andra fall än de nu angivna kan enligt gällande rätt ett adoptivförhållande icke hävas.

Då makar ha adoptivbarn, gäller enligt 22 §, att adoptivförhållandet ej må hävas annat än beträffande bägge makarna. En ömsesidig överenskommelse om förhållandets hävande enligt 19 § äger i dylikt fall ej giltighet, med mindre bägge makarna deltaga däri. Är det fråga om en ensidig ansökan från adoptantsidan enligt 21 §, må hävande ej ske utan synnerliga skäl, då

blott endera maken gjort ansökningen. Såväl i det fall, som avses i 21 §, som då ansökan gjorts av adoptivbarnet jämlikt 20 §, må adoptivförhållandet hävas, oaktat den omständighet, som åberopas till grund för hävandet, gäller blott ena maken.

Genom adoptivförhållandets hävande upphör enligt 24 § all verkan av adoptionen. Adoptivbarnet förlorar det genom adoptionen förvärvade namnet, om ej rätten tillåter att det behålles.

I lagberedningens tidigare omnämnda betänkande, som ligger till grund för adoptionslagen, anfördes beträffande hävande av adoptivförhållande bl. a. följande (s. 67—71).

Bäst överensstämmande med adoptionens ändamål vore, om det därigenom uppkomna rättsförhållandet ovillkorligen bleve för framtiden bestående, liksom fallet är med det naturliga familjeförhållande, för vilket adoptionen skall bereda en ersättning. Erfarenheten visar dock, att parternas eller enderas intresse emellanåt kan på goda grunder kräva att förhållandet upphör. — — —

Adoptivförhållandes hävande bör i främsta rummet kunna äga rum, när bägge parterna äro ense därom. Det får antagas, att i sådant fall parternas intressen i allmänhet bäst befordras genom att förhållandet efter deras önskan upplöses. Beredningen har dock funnit en synnerligen viktig inskränkning böra göras i rätten att sålunda på grund av överenskommelse få adoptivförhållande hävt. Den avser det fall att barnet ännu är på grund av sin ålder omyndigt. Sedan ett minderårigt barn blivit genom adoptionen skilt från sin omgivning och infört i adoptantens, kan det medföra stora olägenheter för barnet, om det skall återgå till den förra ställningen. En sådan återgång må icke få äga rum, utan att giltig anledning därtill förefinnes. Att bedöma huruvida sådan anledning finnes är barnet, även om det hunnit över de första åren, icke mäktigt. Och att låta föräldrarna eller förmyndare utan vidare prövning bestämma härom synes icke betryggande. Beredningen har sålunda alldeles uteslutit upphävande efter överenskommelse för det fall att barnet ännu är i omyndig ålder. All möjlighet att få förhållandet hävt innan barnet blivit myndigt är dock icke därmed utesluten. Om giltig anledning till förhållandets upphävande förekommer, kan sådant upphävande komma till stånd enligt 20 eller 21 §. Har åter adoptivbarnet redan hunnit myndighetsåldern men på grund av oförmåga att sköta sin egen dom blivit satt under förmyndare, synes hinder ej möta att tillerkänna en överenskommelse mellan adoptanten och adoptivbarnet verkan, om jämväl förmyndaren ger sitt samtycke. Samma regel bör uppenbarligen gälla, för den händelse att adoptanten blivit satt under förmyndare. Förutsättningen för att överenskommelse skall kunna komma till stånd är emellertid enligt allmänna grunder, att den, som skall delta i överenskommelsen, icke på grund av sinnessjukdom eller av annan sådan anledning saknar rättslig handlingsförmåga. Att för sådant fall låta förmyndaren avtala om förhållandets upphävande har icke ansetts tillrädligt. Föreligger sådant hinder vare sig hos adoptanten eller hos adoptivbarnet, kan således adoptivförhållandet icke upphävas genom överenskommelse mellan parterna. — — —

Att i överensstämmelse med den tyska lagen inskränka möjligheten av adoptivförhållandets hävande till det fall, att parterna äro ense därom, synes ingalunda vara tillrädligt. Det bör givas tillfälle till hävande på yrkande från endera sidan, när ett berättigat intresse kan anses påkalla förhållandets upphävande. Med särskild styrka gör sig behovet av ett sådant ensidigt hävan-

de gällande med avseende på barnet, som oftast inträtt i förhållandet under sina omyndiga år och som under vissa omständigheter kan taga svår skada av dess bestånd. Anledning att för barnet yrka adoptivförhållandets hävande har i främsta rummet ansetts föreligga, om i följd av adoptantens uppträdande mot barnet eller dåliga leverne i allmänhet barnets bästa kan anses påkalla att förhållandet upphör. Men även om emot adoptantens uppförande intet är att anmärka, har hävande ansetts böra kunna påkallas, om det eljest är av väsentlig betydelse för barnet att förhållandet upphör. Det kan lätt tänkas, att barnet i något fall kan genom att åter inträda i sin gamla släkt vinna avsevärda ideella eller materiella fördelar, och då bör adoptionen ej vara ett överstigligt hinder därför. — — —

Såsom förut antytts, föreligger icke behov att giva adoptanten lika vidsträckt rätt att få adoptivförhållande hävt, som enligt vad förut är sagt skall tillkomma adoptivbarnet. Adoptantens anspråk har funnits kunna begränsas till de fall att barnet grovt förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste eller för ett lastbart eller brottsligt liv. — — —

Därest makar, såsom i 3 § är föreslaget, i allmänhet icke skola kunna adoptera annat än gemensamt, bör uppenbarligen, när makar hava gemensamt adoptivbarn, adoptivförhållandet i regeln icke kunna hävas annat än be-
träffande bägge makarna. — — —

Av huvudregeln följer, att i de fall, då densamma är tillämplig, en överenskommelse om hävande av adoption icke blir giltig, med mindre överenskommelsen biträdades av bägge makarna. Likaledes måste, där skäl till förhållandets hävande enligt 21 § föreligger, bägge makarna förena sig i yrkande därom. Denna senare konsekvens har dock funnits emellanåt kunna bli va allt för sträng. Det kan t. ex. inträffa, att den ena maken blir sinnessjuk och av sådan anledning ej kan föra någon talan, eller att den ene är borta utan att man vet var han uppehåller sig. Det vore obilligt om den andre i sådana fall skulle vara alldeles utesluten från att få adoptivförhållandet upphävt, ehuru synnerligen kraftig anledning därtill finnes. Någon gång skulle det ock kunna inträffa, att den ena maken av en eller annan anledning vägrar att med den andre deltaga i yrkande om förhållandets upphävande, oaktat omständigheterna i hög grad påkalla sådant. I dylika fall synes rätten lämpligen kunna få skilja mellan makarna. Med anledning härav har det förklarats att yrkande av ena maken må upptagas, om synnerliga skäl till hävandet äro. Bifalles yrkandet, bör emellertid förhållandet hävas beträffande bägge makarna.

Såsom framgår av det föregående medför den omständigheten, att ett adoptivbarn befunnits lida av sinnesslöhet eller annan svår defekt, icke rätt att få adoptivförhållandet hävt. I ett fall, som avgjordes av Högsta domstolen år 1939, prövades en annan möjlighet att få förhållandet avvecklat. Två makar hade adopterat en flicka, som vid tiden för adoptionen icke var ett år gammal. Efter det rättens beslut om adoptionen vunnit laga kraft och flickan blivit något äldre, befanns det, att hon var obildbart sinnesslö, tydligen som följd av en förlossningsskada. Adoptivföräldrarna förklarade, att de före adoptionen fått uppgift om att flickan vore fullt frisk, och framhöllo, att kostnaden för den anstaltsvård, som erfordrades för flickan, skulle undergräva deras ekonomi. De ansökte hos Högsta domstolen om resning i det ärende, vari tillstånd till adoptionen meddelats. Denna ansökan fann emellertid domstolens majoritet icke kunna bifallas. (H. 1939: 318.)

Utländsk lagstiftning.

De i dansk, finsk och norsk lag givna bestämmelserna om hävande av adoption överensstämma i allt väsentligt med de svenska reglerna.

I Tyskland kan enligt de grundläggande stadgandena i Bürgerliches Gesetzbuch adoption hävas endast genom en av rätten stadfäst överenskommelse mellan adoptanten, adoptivbarnet och de avkomlingar till adoptivbarnet, som beröras av adoptionens rättsverkningar. Enligt en lagstiftning av år 1938 kan emellertid ett adoptivförhållande därjämte efter ansökan hävas av domstol, om viktiga omständigheter beträffande adoptantens eller adoptivbarnets person komma adoptivförhållandet att framstå såsom icke längre rättfärdigat ur sedlig synpunkt. Dylig ansökan kan göras av adoptanten, om hävningsorsaken hänför sig till adoptivbarnets person, och av adoptivbarnet, om orsaken hänför sig till adoptantens person. Även myndighet äger göra ansökan om adoptivförhållandets hävande, därest detta påkallas av ett trängande allmänt intresse. I motiven till denna lagstiftning nämnas såsom exempel på hävningsorsaker rasolikhet mellan adoptant och adoptivbarn, ärftliga sjukdomsanlag hos barnet (men icke svår sjukdom av andra än ärftliga orsaker) samt brottsligt eller lastbart leverne av endera parten.

Enligt den schweiziska rätten kan adoption hävas med båda parternas samtycke eller på enderas begäran. För hävande på adoptivbarnets begäran erfordras vägande skäl. På adoptantens begäran kan adoptivförhållandet hävas, såframt omständigheter förekommit, som berättiga adoptanten att göra barnet arvlöst.

I Frankrike gäller beträffande Code civils ursprungliga adoptionsinstitut, som med vissa ändringar ännu kvarstår, att adoption må hävas av rätten på begäran av adoptanten eller adoptivbarnet, när synnerliga skäl föranleda därtill, dock icke så länge barnet är yngre än 13 år. Sedan 1939 finnes i fransk rätt därjämte ett särskilt slag av adoption, »légitimation adoptive», som i regel blott får användas i fråga om föräldralösa eller övergivna barn under 5 år. En dylig adoption, vilken ger barnet samma rättsliga ställning som barn i äktenskap, kan icke hävas.

I den engelska adoptionslagstiftningen saknas regler om hävande av adoptivförhållande.

Förslag i ämnet.

Rådhusrätten i Lund har i sin inledningsvis omnämnda skrivelse anført följande. I vissa adoptionsärenden, som handlagts vid rådhusrätten, hade barnavårdsnämnden i Lund framhållit, att enär de barn, om vilkas adopterande vore fråga, ej fyllt ett år, det vore önskvärt, att med adoptionen finge anstå tills barnen bleve äldre. Barnavårdsnämnden hade såsom eget yttrande åberopat följande utlåtande av ledamoten i nämnden, professorn i pediatrik vid Lunds universitet Sture Siwe.

Barnavårdsnämnden utgår ifrån att vid adoptionen adoptivföräldrarna önska och förutsätta att de få ett friskt barn, som kan fylla en tom plats i deras

hem för framtiden. Detta antagande bestyrkes däruv, att praktiskt taget alla blivande adoptivföräldrar efterhöra barnets hälsa och normala utveckling och ofta fordra undersökning av barnet före adoptionen.

Faktiskt är det emellertid så, att läkarintyg om normalitet hos barnet ej kan med någon säkerhet utfärdas förrän detta nått sådan utvecklingsgrad, att dess reaktioner äro någorlunda utbildade och kunna tydas. En hjärnmissbildning, en endokrin rubbning, följderna av en förlossningsskada och många andra för livet kvarstående fel bedömas endast med stor tveksamhet av de mest erfarna barnläkare under första levnadsåren.

Samma är förhållandet med olika grader av efterblivenhet. Erfarenheten visar också att adoptivföräldrar, som på grund av intetsägande eller skenbart tillfredsställande läkarintyg adopterat spädbarn, senare kunna få ångra sin godtrogenhet att ge namn, hem och egendom åt en liten, som aldrig kan bära upp någotdera. Försök att få sådan adoption att gå tillbaka avvisas av myndigheterna — enligt barnavårdsnämndens mening med orätt. Föräldrarna ha dock tagit barnet som sitt utifrån falska förutsättningar.

Helt naturligt återfaller ofta nog skulden för sådana adoptioner på tillstyrkande myndigheter, och barnavårdsnämnden som ofta förmedlar dem får sken av att ha felbedömt situationen. Därigenom framkallas en lättförståelig tvekan hos andra eventuella adoptanter och den legitima strävan att på detta sätt skaffa barnen hem och hemmen barn försvåras.

Som regel bör fördenskull adoption av småbarn, t. ex. upp till 2 à 3 års åldern, ej tillstyrkas av ansvarig myndighet eller institution. Undantag bör vid särskilda förhållanden kunna göras i en sådan regel, men dessa undantag böra i varje särskilt fall motiveras.

För egen del har rådhusrätten påpekat, att de sålunda anförda synpunkterna uppenbarligen icke gjort sig gällande vid adoptionslagens tillkomst. Tvärtom framginge av motiven till lagen, att adoption av helt små barn ansetts särskilt lämplig. I praxis syntes också ansökningar om adoption av späda barn undantagslöst beviljas, därest förutsättningar för bifall eljest föreläge. I adoptionslagen hade barnets intressen väl tillgodosetts, men knappast adoptivföräldrarnas. Det vore antagligt, att dessa ofta icke insåge de risker, som här mötte. Enligt rådhusrättens mening borde genom lagändring hävande av adoptivförhållande möjliggöras i särskilt stötande fall.

I den inom justitiedepartementet upprättade *promemorian* ha följande synpunkter anlagts på denna fråga.

Då ett barn adopteras i späda ålder, är det icke möjligt att med säkerhet avgöra, huruvida barnet är normalt eller ej. I det utlåtande av en specialist på barnsjukdomar, vilket återgivits i det föregående, har sålunda framhållits, att många slag av inre missbildningar och skador liksom olika grader av själslig efterblivenhet icke kunna bestämt fastställas under de första levnadsåren ens av de mest erfarna barnläkare. På grund härav har ifrågasatts, att tillstånd till adoption icke skulle få lämnas, innan barnet blivit åtminstone ett par år gammalt. Ur andra synpunkter är det emellertid synnerligen önskvärdt, att adoption äger rum, medan barnet befinner sig i späda ålder. Banden mellan adoptanten och barnet bliva härigenom starkare, och ett personligt förhållande av samma slag som vid det naturliga föräldraskapet kan lättare uppkomma. Visserligen torde det å andra sidan mången gång vara lämpligt, att adoptanten under någon tid på försök får vårda barnet, innan adoption

äger rum, men ett sådant provisoriskt tillstånd bör icke utsträckas alltför länge.

Därest adoption sker, medan barnet befinner sig i späda ålder, kan det dock emellanåt inträffa, att barnet sedermera visar sig vara behäftat med så svåra själsliga eller kroppsliga defekter, att adoptionen ej skulle ha ägt rum, om adoptanten dessförinnan ägt kännedom härom. Såsom tidigare angivits lämnar den gällande lagstiftningen icke någon möjlighet för adoptanten att avveckla ett dylikt adoptivförhållande. Även om det ligger i sakens natur, att de band, som knyts genom en adoption, helst böra få livslång varaktighet, synas dock starka skäl tala för att här göra ett undantag i överensstämmelse med vad som redan nu gäller för vissa andra fall. Det kan icke vara rimligt, att den som tagit sig an ett barn skall vara skyldig att allt framgent sörja för detsamma, om det efteråt visar sig, att barnet t. ex. lider av sinnesslöhet. Utom den ekonomiska börda, som adoptionen medför, åsamkas adoptanten eller adoptivföräldrarna oförskyllt ett personligt lidande genom att de förbliva knutna till ett abnormt barn. Det kan också både av ekonomiska och av psykologiska skäl vara svårt för dem att som ersättning adoptera ett annat barn. Ha adoptivföräldrarna ett eller flera egna barn, kan det för dessa vara skadligt att växa upp tillsammans med ett abnormt adoptivbarn.

De risker, som enligt vad här berörts äro förbundna med adoption av späda barn, kunna överhuvud taget lätt verka hämmande på lusten att adoptera, icke minst för sådana omtänksamma och förutseende människor, som skulle vara väl lämpade att vårda och uppfostra barn. Det är tänkbart, att de samhällsnyttiga verkningarna av adoptionsinstitutet härigenom blivit minskade i en icke alldeles obetydlig utsträckning.

Av de skäl som nu anförts synes en möjlighet böra öppnas att häva adoptivförhållande, när adoptivbarnet visar mera svårartad själslig eller kroppslig defekt. Det i praktiken viktigaste fallet är säkerligen, att barnet lider av sinnesslöhet. Däremot torde sinnessjukdomar i vanlig mening knappast förekomma hos späda barn, men stundom uppträda svåra endokrina rubbningar med både själsliga och kroppsliga symptom. I den mån det förekommer andra slag av svåra själsliga lyten, böra även dessa härvidlag komma i betraktande. Någon skarp gräns lär för övrigt icke kunna dragas mellan själsliga och kroppsliga abnormiteter. Bland sådana defekter, som företrädesvis äro kroppsligt betingade, ifrågakommer i detta sammanhang särskilt dövstumhet, som ej brukar upptäckas förrän barnet nått den ålder, då ett normalt barn kan tala. Slutligen torde det finnas anledning att med de nu berörda defekterna likställa kroppsliga sjukdomar med långvarigt förlopp och överhuvud taget svårartad karaktär.

För att ett adoptivförhållande skall få hävas av sådan orsak som nu angivits, bör denna ha förefunnits redan vid adoptionen. En senare uppkommen sjukdom eller annan defekt hör till sådana svårigheter, som en adoptant måste räkna med, och bör därför icke föranleda adoptivförhållandets hävande. Å andra sidan bör det krävas, att defekten upptäckes först efter det adoptionen ägt rum. Om adoptanten med vetskap om förhållandet tagit sig an barnet, bör naturligtvis hävning ej få ske. Emellertid torde man ej böra vara för sträng i kravet på att adoptanten skall ha varit ovetande om förhållandet. En misstanke kan ha funnits men adoptanten har kanske hoppats, att den var ogrundad. Han kan t. o. m. ha blivit varnad av läkare utan att bliva övertygad. Även i dylika fall bör adoptionen kunna hävas. Att defekten bort kunna upptäckas vid en mera noggrann undersökning än som skett, bör naturligtvis ej hindra, att adoptionen häves.

Det ligger i sakens natur, att ett adoptivförhållande, som bestått en längre

tid, icke bör få hävas av sådan anledning varom här är fråga. Adoptanten bör efter någon tid känna, att han verkligen överlagit ansvaret för barnet, även om detta ansvar skulle bli ganska tungt. Av detta skäl torde det vara nödvändigt att begränsa den tid, inom vilken adoptanten må påkalla, att adoptionen häves. Sådana defekter som förut berörts torde i regel giva sig mera tydligt tillkänna, då barnet uppnått två—tre års ålder. Med hänsyn härtill synes lämpligen kunna stadgas, att ansökan om hävande av adoptivförhållande på sådan grund som här angivits skall ske inom tre år från adoptionen.

Härefter har i promemorian angivits, att de nya lagbestämmelser, vilka erfordrades för att förverkliga vad sålunda föreslagits, lämpligen borde infogas som ett första stycke i 21 § adoptionslagen. Där skulle således stadgas rätt för adoptanten att få adoptivförhållandet hävt, om adoptivbarnet funnes lida av sinnesslöhet, annat svårt lyte eller svårartad sjukdom, som förelegat redan vid adoptionen utan att adoptanten då ägt vetskap därom, såframt ansökan gjordes av adoptanten inom tre år från adoptionen. Infogandet av detta nya stadgande i 21 § föranledde vissa formella jämkningar i lagrummets nuvarande bestämmelser.

Slutligen har i promemorian anförts följande.

I 22 § adoptionslagen finnas såsom tidigare angivits särskilda bestämmelser rörande hävande av adoptivförhållande, då barnet är adopterat av makar. Hävandet måste i sådant fall avse båda makarna. Om adoptivbarnet gjort sig skyldigt till otillbörligt eller brottsligt förfarande, men blott en av adoptivföräldrarna vill häva adoptivförhållandet, kan detta likväl upplösas, men endast om synnerliga skäl föreligga. Samma regel torde lämpligen böra gälla, även då det är fråga om hävande på grund av defekt hos adoptivbarnet. Enligt vad förut angivits skulle sådant hävande ej få ske, om adoptanten ägde vetskap om defekten vid adoptionen. Då ett barn adopterats av makar, kan det undantagsvis inträffa, att endast en av dem hade dylik vetskap. Adoptivbarnet kan exempelvis ha varit en släkting till denne make, och han kan ha hemlighållit barnets defekt för sin hustru i syfte att få hennes samtycke till adoptionen. Det synes icke riktigt att i ett sådant fall ute-sluta möjligheten att häva adoptivförhållandet, men en ansökan därom bör icke kunna bifallas, om den göres endast av den make, som vid adoptionen ägde vetskap om defekten. De nu föreslagna reglerna torde lämpligen kunna införas i lagens 22 §.

För sådana fall, då adoption ägt rum före den tillämnade lagändringens ikraftträdande, finns det behov av en särskild tidsfrist för att möjliggöra adoptionens hävande. Den förut angivna treårstiden kan ju redan ha gått till ända, då lagändringen träder i kraft, eller också kan det återstå så kort tid, att adoptanten icke får tillräckligt rådrum. Såsom nyss angivits bör det visserligen vara regel, att ett adoptivförhållande, som varat en längre tid, icke skall få hävas av sådan orsak, som det här gäller. I de nu avsedda fallen föreligger emellertid en speciell situation. Då adoptanten icke tidigare kunnat påkalla adoptivförhållandets hävande, synes det vara obilligt att icke låta honom få begagna den möjlighet, som lagändringen öppnar. På grund härav torde i en övergångsbestämmelse böra stadgas en särskild tidsfrist om förslagsvis ett år från lagändringens ikraftträdande, inom vilken ansökningar i dessa äldre fall skola få göras. Därest adoptionen ägt rum kortare tid än två år före lagändringens ikraftträdande, skall adoptanten naturligtvis få tillgodonjuta hela den återstående delen av treårsfristen.

Yttranden.

Vad som föreslagits i promemorian om rätt att i vissa fall få adoptivförhållande hävt har i stort sett vunnit anslutning i yttrandena. I ett par av dem ha dock erinringar av mera allmän beskaffenhet framställts, varjämte skiljaktiga åsikter yppats rörande vissa detaljfrågor.

Bland dem som uttryckligen biträtt promemorians allmänna ståndpunkt i denna del är *Svea hovrätt*, som förklarar förslaget vara i princip välgrundat.

Göta hovrätt har yttrat följande.

Det ligger i adoptivförhållandets natur, att åt detsamma bör efter förebild av de naturliga familjebanden givas den största möjliga stadga. Redan i 1917 års adoptionslag har emellertid iakttagits, att adoptivförhållandet icke under alla omständigheter är ouplösligt. I vissa undantagsfall måste grunden för adoptionen anses så allvarligt rubbad, att ett vidhållande av ouplöslighetskravet framstår som olämpligt och föga rimligt. Hit böra enligt hovrättens mening utan tvekan föras sådana fall, där adoptanten vid adoptionen utgått från att barnet vore normalt men det senare uppdagas, att barnet var behäftat med någon allvarligare själslig eller kroppslig abnormitet. Hovrätten vill därför tillstyrka, att en lagregel antages om hävande av adoptivförhållande av nu angiven orsak.

Vad angår det närmare innehållet i det nya stadgandet kunde möjligen mot förslaget invändas, att — såvitt av motiven framgår — svårigheter att konstatera defekter av ifrågavarande art yppats allenast i fråga om helt små barn, men att stadgandet det oaktat icke begränsats till fall, där barn adopterats under de första levnadsåren. Men i den mån det icke på läkarvetenskapens nuvarande ståndpunkt kan uteslutas, att väsentliga rubbningar i organismen kunna vara dolda även vid något mera framskriden ålder, är det naturligt, att på sätt föreslagits samma princip här tillämpas som beträffande de mindre barnen. Förslaget föranleder därför i denna del ingen erinran från hovrättens sida.

Socialstyrelsen och *överståthållarämbetet* ha tillstyrkt promemorians förslag även i nu förevarande del. *Medicinska fakulteten vid universitetet i Lund* har funnit den föreslagna lagändringen utgöra ett bestämt framsteg. Erfarenheten hade visat, att adoption i regel företoges, då adoptivbarnet ännu befunne sig i så tidig ålder att en defekt eller sjukdom av här ifrågavarande slag icke låte sig med säkerhet konstateras. Möjligheten att få adoptionen hävd vore både ur medicinsk och allmänt mänsklig synpunkt väl befogad. Även *karolinska institutets lärarkollegium* har uttryckligen tillstyrkt förslaget. Lärarkollegiet har därvid erinrat om vad som anförts i promemorian rörande de risker som en adoptant löpte vid en från andra synpunkter önskvärd tidig adoption, nämligen att adoptivbarnet kunde befinnas lida av sinnesslöhet eller annan svår defekt som vid tidpunkten för adoptionen icke kunnat fastställas. De skäl som i promemorian anförts för en ändring av nu gällande lag så att adoption i dylika fall skulle kunna hävas, om ansökan skedde inom tre år från adoptionen, syntes lärarkollegiet så tungt vägande att de väl motiverade den föreslagna ändringen.

Barnavårdsnämnden i Malmö har uttalat sin oförbehållsamma anslutning till förslaget.

I det yttrande som avgivits av *barnavårdsnämnden i Göteborg* har nämnden såsom sin egen mening åberopat innehållet i ett utlåtande av barnavårdsdirektören i Göteborg. Denne har anfört följande.

De föreslagna ändringarna synas till alla delar vara påkallade. De äro även utformade på ett sätt, som icke ger anledning till någon som helst erinran. Lämpligen bör dock barnavårdsnämnden fästa uppmärksamheten på vikten av att adoption ej bör äga rum, förrän barnet vistats i adoptivhemmet under ett år, dock med undantag för det fall, då adoptionen avser endera makens barn utom äktenskapet. Härför uttalade sig barnavårdsnämnderna i rikets större städer vid en i Göteborg den 21—23 september 1943 hållen konferens. Jag vill även framhålla betydelsen av att adoptivbarnet undersökes av barnläkare, helst med psykiatrisk utbildning. Denna undersökning bör äga rum första gången, då barnet skall överföras till det ifrågasatta adoptivhemmet, samt andra gången omedelbart före ettårstidens utgång.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har förklarat sig biträda vad som anförts i barnavårdsdirektörens utlåtande. Emellertid syntes det länsstyrelsen angeläget, att det tillämnade nya stycket i 21 § adoptionslagen endast i mycket sällsynta undantagsfall behövde komma till användning. Åtgärder, som förhindrade förhastad adoption beträffande späda barn innan ännu barnets beskaffenhet i förevarande hänseenden kunde bedömas, syntes därför önskvärda. Att denna fråga beaktades vid den lämplighetsprövning som rätten enligt 8 § hade att verkställa vore måhända den enklaste lösningen därav. Någon ändring i lagtexten härför syntes icke krävas, om praxis genom barnavårdsnämndernas medverkan vid de yttranden som de skulle avgiva enligt 9 § inriktades på ett dylikt hänsynstagande.

Fattigvårds- och barnavårdsförbundet har gjort följande uttalande.

Även om denna ändring i 21 § säkerligen föreslagits av helt andra skäl, kan man otvivelaktigt anse densamma som en naturlig följd av den föreslagna ändringen i 8 §. Om ett barn adopteras i en familj med bröstarvingar och det adopterade barnet befinnes vara sinnesslött eller lida av annan svår defekt, skulle detta otvivelaktigt kunna medföra en icke förutsedd försämring i bröstarvingarnas ställning.

Men även om adoptivföräldrarna icke hava egna barn, måste det anses rimligt att en adoption skall kunna hävas, om adoptivbarnet befinnes lida av sinnesslöhet, annat svårt lyte eller svårartad sjukdom. Då möjligheter nu saknas att få adoptionen hävd i dylika fall, har detta i enstaka fall redan verkat hämmande på villigheten att adoptera. I den mån mera allmän känedom sprides om fall, då det adopterade barnet befunnits lida av sådan defekt eller sjukdom, som det här är fråga om, komma också — därest möjligheter icke skapas för adoptionens hävande — vidgade kretsar av ansvarskännande människor eller just sådana människor, som man önskar som adoptivföräldrar, att tveka inför en adoption.

Förbundet vill därför varmt tillstyrka bifall till det framlagda förslaget i detta hänseende. Förbundet vill dock ifrågasätta, om icke utlåtande från medicinalstyrelsen alltid borde inhämtas i mål om hävande av adoption av nu ifrågavarande anledningar. I målet måste givetvis den sinnesslöhet, det lyte eller den sjukdom, som åberopas som skäl för ett hävande, styrkas medelst läkarintyg. Det synes emellertid, som om gränserna mellan sinnesslöhet och efterblivenhet, åtminstone höggradig efterblivenhet, äro mycket flytande. Vad den ena läkaren betraktar som efterblivenhet, torde en annan läkare karak-

terisera som sinnesslöhet. Men även då det gäller lyte eller sjukdom kunna meningarna säkerligen vara delade, huruvida lytet är att beteckna som svårt eller sjukdomen som svårartad.

Även om man kan förutsätta, att domstolarna i mål av denna art skulle komma att i en hel del fall inhämta medicinalstyrelsens utlåtande, synes emellertid ett sådant förfaringsätt — för undvikande av ojämnhet i lagtillämpningen — böra göras obligatoriskt.

I detta sammanhang uttalar förbundet den förhoppningen att de ökade möjligheterna att under vissa förutsättningar få en adoption hävd, som ett antagande av den föreslagna ändringen i 21 § skulle skänka, icke måtte medföra ett eftersättande av den noggranna prövning, som bör föregå de blivande adoptivföräldrarnas beslut om antagande av ett adoptivbarn. Det förefaller nämligen som om adoptioner redan nu icke sällan skulle komma till stånd utan tillräckligt övervägande och utan att de blivande adoptivföräldrarna hunnit lära känna barnet. Därtill kommer att adoption ibland äger rum, då barnet är i så späd ålder, att man icke kan veta något om dess fysiska och andliga utveckling. Ett överilat beslut kan här få mycket tråkiga följder. Med hänsyn härtill är det enligt förbundets uppfattning angeläget upptaga till prövning, huruvida det icke vore lämpligt att i adoptionslagen införa bestämmelser om att ett barn skall hava vistats en viss tid, exempelvis sex månader, hos de blivande adoptivföräldrarna, innan adoption får ske, ävensom ett förbud mot adoption av barn under ett års ålder.

Större tveksamhet gentemot förslaget har uttalats av *barnavårdsnämnden i Stockholm*, som dock förklarar sig icke vilja avstyrka den föreslagna lagändringen. I yttrandet har anförts följande.

Vad angår frågan om beredande av möjlighet att häva adoptivförhållande på grund av att adoptivbarnet befunnits lida av sinnesslöhet eller annan svår defekt, har det förekommit, att barnavårdsnämnden nödgats omhändertaga sådant adoptivbarn enligt 29 § 2 mom. barnavårdslagen och att adoptivfadern krävts på ersättning för vårdkostnaden. Nämnden anser detta vara föga tilltalande. Det förefaller emellertid som om den närmast till hands liggande utvägen att förhindra dylika komplikationer vore den som föreslagits av barnavårdsnämnden i Lund, nämligen att icke tillåta adoption, förrän barnet uppnått viss ålder. För egen del har nämnden funnit det vara synnerligen angeläget, att adoption icke sker, förrän barnet en tid vistats hos de blivande adoptivföräldrarna. På så sätt vinnes större trygghet för att barnet och de blivande adoptivföräldrarna passa för varandra. Det har icke så sällan inträffat, att personer, som länge önskat erhålla ett adoptivbarn och som synts äga de allra bästa förutsättningar såsom adoptivföräldrar, efter några månader funnit, att omsorgen om det barn, som anförtratts dem, långt ifrån att medföra den glädje de väntat sig, i stället blivit dem en så tung börda, att de önskat lämna barnet från sig. En prøvotid av ett år skulle för den skull enligt barnavårdsnämndens mening alltid vara önskvärd. Anledningen till att de blivande adoptivföräldrarna stundom icke vilja gå med på ett sådant uppskov med adoptionen — som ju även skulle medföra större möjlighet att bedöma barnets psykiska utveckling — är i allmänhet fruktan för att de naturliga föräldrarna skola ångra sig och återkalla sitt samtycke till adoptionen. Kunde trygghet skapas i detta avseende, t. ex. så att en i viss ordning upprättad samtyckesförklaring av de naturliga föräldrarna gjordes bindande under viss icke alltför kort tid, torde det icke behöva vålla betänkligheter att föreskriva, att adoption icke finge ske förrän efter ett års prøvotid. Eventuellt kunde man tänka sig, att adoptanten å sin sida finge skrift-

ligen förbinda sig att bekosta barnets vård under den överenskomna prövotiden, även om han före dennas slut lämnade barnet ifrån sig. På så sätt torde jämväl de naturliga föräldrarnas anspråk på trygghet mot överraskningar av ekonomisk art få anses tillfredsställda; någon svårighet att anskaffa ett nytt adoptivhem för barnet, om så skulle visa sig nödvändigt eller önskvärt, kan ju icke väntas uppkomma. På så sätt torde den lagändring, varom nu är fråga, bliva överflödig. Anses emellertid det nu framkastade förslaget icke kunna förverkligas, vill barnavårdsnämnden förordna de i promemorian föreslagna ändringarna i 21 och 22 §§ adoptionslagen såsom ändamålsenliga.

Det har de senare åren blivit allt vanligare, att en man, som ingått äktenskap med en frånskild hustru eller änka, söker tillstånd att adoptera hustruns barn i det föregående äktenskapet. (Däremot är det tämligen ovanligt, att en styvmor söker tillstånd att adoptera mannens barn i föregående äktenskap.) Barnavårdsnämnden anser för sin del, att dylika adoptioner endast i särskilda fall äro önskvärda. En och annan gång har det inträffat, att moderns nya äktenskap efter relativt kort tid blivit upplöst eller att modern avlidit, varvid det visat sig, att något verkligt samband aldrig förfunnits mellan barnet och adoptivfadern. Nämnden försöker i allmänhet avstyra dylika adoptioner, till dess det nya äktenskapet bestått något år, så att frågan om adoptionens lämplighet skall kunna bedömas med större säkerhet. En och annan gång har detta också lyckats men vanligen låter sökanden och hans maka, respektive make, icke övertala sig. Även när det gäller adoptioner av denna typ skulle barnavårdsnämnden önska, att en viss prövotid bleve stadgad.

Möjligheten att uppskjuta tidpunkten för adoption av späda barn har även förordats av *läkaresällskapet*, som ansett att en adoption i regel icke borde äga rum förrän i två—treårsåldern, om det villkoret skulle kvarstå att adoption icke finge hävas senare än tre år efter adoptionsförfarandet. Det kunde nämligen vara synnerligen svårt att även under tre—fyraårsåldern avgöra, huruvida barnet vore själsligt normalt eller icke. Ofta upptäcktes själsliga defekter t. o. m. först vid inträdet i skolan.

Beträffande förslagets närmare detaljer har *hovrätten för Övre Norrland* erinrat om att förslaget såsom förutsättning för hävande av adoption upptagit, att adoptivbarnet befunnits lida av sinnesslöhet, annat svårt lyte eller svårartad sjukdom. Hovrätten hade ej kunnat i utredningen finna säkert stöd för bedömningen, huruvida denna förutsättning utformats på sätt som ur medicinsk synpunkt vore rationellast. Vidare efterlyste hovrätten medicinsk sakkunskap för bedömande, huruvida ej redan ett vid tiden för adoptionen föreliggande anlag för lytet eller sjukdomen skulle innefatta tillräckligt skäl för adoptionens hävande, alltså även utan att lytet eller sjukdomen redan vid adoptionen kommit till fullt uttryck.

Medicinalstyrelsen har funnit önskvärt, att bland de fakta, vilka skulle indicera ett adoptivförhållandes hävande, inräknades jämväl svårare former av medfödd psykopati. Med hänsyn därtill ville styrelsen förordna, att det föreslagna stadgandet ändrades till att avse sinnesslöhet, annat svårt kroppsligt eller själsligt lyte eller svårartad sjukdom.

I fråga om tidpunkten för defektens uppkomst har *Svea hovrätt* yttrat följande.

Övervägande skäl tala för att lyte eller sjukdom som uppkommit först efter adoptionen ej skall kunna åberopas. Så som regeln härom uttryckts i lagtexten skulle emellertid ansökan om hävande kunna bifallas allenast om det kan anses styrkt, att lytet eller sjukdomen verkligen förelegat redan vid adoptionen. Att förebriaga full bevisning härutinnan kan emellertid vara förenat med stora svårigheter, och den omständigheten att ovisshet föreligger beträffande tidpunkten bör ej stå i vägen för bifall, om anledning saknas att betvivla att lytet eller sjukdomen först efter adoptionen givit sig tillkänna för adoptanten.

Även *Göta hovrätt* har uttalat sig för mindre stränga krav på bevisning i nu nämnda hänseende. Hovrätten har framhållit, att det i mål angående hävande av adoptivförhållande enligt allmänna bevisregler måste åligga adoptanten att styrka, att defekten förefunnits redan vid tiden för adoptionen. Säkerligen kunde emellertid ej sällan för adoptanten uppstå svårighet att med bestämdhet leda i bevis, att den åberopade defekten verkligen förefunnits vid tiden för adoptionen, även om i det särskilda fallet starka skäl åberopats till stöd därför. Med anledning därav syntes det påkallat att giva bestämmelsen en något mjukare formulering, exempelvis genom inskjutande i lagtexten av orden »efter vad antagas må» eller dylikt.

Förutom de uttalanden som redan återgivits rörande den ålder, då en defekt av ifrågavarande slag brukar giva sig tillkänna, ha vissa uttalanden gjorts som särskilt rikta sig mot den i promemorian föreslagna treårsgränsen. Sålunda har *socialstyrelsen* yttrat att, såvitt styrelsen kunde döma, denna tidsgräns blivit för snävt tillmätt. Erfarenheten hade visat, att barn kunde ha svåra defekter, vilka tidigt skulle ha kunnat diagnosticeras av läkare men som icke varsnats av föräldrarna förrän vid en högre ålder. Föräldrarna förstode icke alltid, att anledning kunde föreligga att rådfråga läkare på ett tidigare stadium. Med hänsyn därtill bleve den föreslagna bestämmelsen icke tillfyllest. Enligt styrelsens mening borde fem år i stället för tre år sättas som den tidsintervall, inom vilken ansökan borde göras om adoptivförhållandes hävande.

Samma ståndpunkt har intagits av *medicinalstyrelsen* som anfört följande.

Den föreslagna tidsfristen på tre år från adoptionen, inom vilken frist ansökan om adoptions hävande enligt förslagets 21 § skall göras, kan i vissa fall, då barnet adopterats i mycket späd ålder — något som i och för sig är önskvärt och som indirekt utgör ett av motiven för föreliggande ändringsförslag — befinnas för kort. Det inträffar icke sällan, att de lyten hos adoptivbarnet, vilka må åberopas såsom skäl för adoptionens hävande, komma i dagen på ett för envar påtagligt sätt först senare än mellan tre och fyra års ålder. I syfte att väsentligt mildra denna olägenhet får *medicinalstyrelsen* därför föreslå att den angivna tidsfristen utökas till fem år från adoptionen.

Medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund ha till behandling upplagit frågan om defekter som framträda först på senare stadier i en människas utveckling. *Fakulteten i Uppsala* har därom yttrat följande.

De barn, som adopteras, kunna i vissa fall ha ärftlig belastning av ogynnsam natur. Detta är inte alltid möjligt att fastställa, bl. a. därför att föräldrarna inte äro kända. I lagförslaget toges hänsyn till förlossningsskador m. m.

och ärftliga anlag, som tidigt medföra manifest sjukdom. Det ligger i sakens natur, att man inte vid denna tidpunkt kan ta hänsyn till arvsanlag, som först senare i livet medföra sjukdomssymtom. Det finnes emellertid fall av ärftligt betingad psykopati, som tidigt för till vanart, för vilken barnet måste omhänderlagas för skyddsuppföstran eller dylikt. Tendenser till en livsföring av denna art torde böra jämföras med det i 21 § omnämnda förhållandet, att adoptivbarnet för ett lastbart eller brottsligt liv. Det torde vara orimligt, att adoptivföräldrarna skola dra försorg om en vanartad individ, som senare utvecklar sig till brottsling, och att denne skall bära familjenamnet och ha arvsrätt. Många svårare fall av brottslighet utveckla sig på basis av en tidigare vanart. Det torde inte vara moliverat att vänta med bedömandet av konsekvenserna av psykopatisk läggning ända upp i vuxen ålder. De synpunkter, som här utvecklats, torde kunna tillgodoses genom att i 21 § formulera andra stycket på följande sätt: »Har adoptivbarnet grovt förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste eller visar adoptivbarnet tecken till vanart eller för ett lastbart och brottsligt liv, äge adoptanten ock vinna adoptivförhållandets hävande.»

I det uttalande som gjorts av *fakulteten i Lund* har framhållits, att samtidigt som fakulteten förordade det i promemorian framlagda förslaget ville fakulteten likväl giva uttryck åt den uppfattningen att denna lagändring kunde komma att visa sig ej helt motsvara det som därmed åsyftades. Det överlämnades nämligen helt åt adoptivföräldrarna att avgöra, om barnet visade sådana defekter som för framtiden kunde komma att bereda dem och samhället svåra besvikelser. Man kunde icke heller helt bortse ifrån att vissa nedärvda sjukdomar först senare — vid skolålderns början eller under densamma — komme till synes och utvecklade sig. Det kunde under sådana förhållanden komma att visa sig riktigare och lämpligare att i en framtid borttaga tidsbegränsningen och i stället införa en bestämmelse om att återgång av adoption borde vara möjlig, när adoptanten anhölle därom och med stöd av läkarbetyg, som eventuellt kunde infordras av domstol eller granskas av medicinalstyrelsen, visade att adoptivbarnet lede av sådan sjukdom eller defekt som till anlaget funnits redan vid adoptionstillfället men då ej kunnat direkt påvisas.

Vissa andra frågor som icke behandlats i promemorian ha även berörts i yttrandena. *Medicinalstyrelsen* har sålunda gjort följande uttalande.

Det synes icke fullt klart om 20 § i nu gällande adoptionslag ger möjlighet till hävande av adoptionen i händelse adoptanten drabbas av sådan sinnessjukdom, som kan med sannolikhet antagas vara obotlig. Starka skäl tala emellertid för att i dylika fall adoption må kunna på yrkande av adoptivbarnet hävas, och samma förhållande bör gälla, om makar äro adoptanter och endera av dem drabbas av sådan sinnessjukdom som nyss sagts. I här avsedda fall kunna sådana förhållanden inträda, att makars respektive ensamstående persons eget barn bör bliva omhändertaget och fört från hemmet. Då i dylika fall möjligheterna för adoptivbarn att bliva omhändertagna av adoptants anförvanter torde vara mindre än för egna barn, bör enligt medicinalstyrelsens mening möjlighet till adoptions hävande på angiven grund icke vara utesluten.

Med hänsyn härtill föreslår medicinalstyrelsen, att i 20 § bland de skäl, som av adoptivbarn kunna åberopas till stöd för framställning om hävande av adoption, angives även sådan sinnessjukdom, som kan med sannolikhet

antagas vara obotlig, hos adoptanten eller, om adoptanterna äro makar, hos endera av dem.

Denna fråga har även upptagits av *läkaresällskapet* som framhållit, att förslaget till ändring av 21 § adoptionslagen huvudsakligen syntes tillgodose adoptantens intressen genom att adoptionen kunde hävas, därest barnet under utvecklingen visade sig sinnesslött. Motsvarande rätt för barnets vidkommande att få adoptionen hävd borde finnas, om t. ex. en av adoptanterna bleve kroniskt sinnessjuk eller avlede och den andra kanske vore oförmögen att ensam handha vårdnaden. Om en familj med egna barn skulle drabbas av en dylik olycka, hände det icke så sällan, att barnen bleve omhändertagna av släktingar. Det kunde icke förväntas, att dessa komme att omhändertaga även ett eventuellt adoptivbarn. Om icke lydelsen av 20 § i nu gällande lag gäve möjlighet till hävande av adoptionen i dylika situationer, borde lagen även ändras så, att den härvidlag mera tillgodosåge barnets intressen.

Barnavårdsnämnden i Stockholm har anfört följande.

Det finnes enligt barnavårdsnämndens mening på förevarande område behov av andra lagändringar än de, som i promemorian föreslagits. Nämnden tänker därvid i första hand på angelägenheten av att undersökning rörande adoptivföräldrarnas lämplighet blir så grundlig som möjligt. Bland annat med hänsyn till den ringa tillgången på lämpliga adoptivbarn synes det icke vara att fordra för mycket, om personer, som önska taga hand om ett barn i och för adoption, åläggas att dels avgiva en skriftlig försäkran angående sitt hälsotillstånd, dels förete läkarintyg. Barnavårdsnämnden har för sin del föreskrivit, att personer, som anmäla sig hos nämnden för att genom dess förmedling erhålla anvisning på barn i och för adoption, skola vara skyldiga att, innan ett barn på prov anförtros åt dem, inkomma med självdeklaration och läkarintyg. Jämväl i sådana fall, där nämnden icke förmedlat adoptionen — adoptanterna hava t. ex. kommit i förbindelse med barnets föräldrar genom tidningsannonsering — försöker nämnden i samband med sitt yttrande till rätten förmå adoptanterna att inkomma med sådana handlingar som nämnts. Stundom har det emellertid visat sig svårt att förmå dem därtill. Nämnden skulle därför önska, att bestämmelserna i 9 § kompletterades med föreskrift att den som söker tillstånd att adoptera skall vara skyldig att underkasta sig läkarundersökning.

Enligt 4 kap. arvslagen inverkar adoption icke på adoptivbarnets och dess skyldemäns rätt till arv efter varandra, utom för det fall att adoptivbarnet erhållit egendom från adoptanten i arv, gåva eller testamente. Om t. ex. en adoptivfader idkar rörelse och låter sitt adoptivbarn inträda såsom delägare i firman, riskerar han således, att ifall adoptivbarnet dör utan att efterlämna make eller bröstarvinge, dess släktingar komma att göra anspråk på andel i rörelsen. Att de naturliga föräldrarna sålunda hava företräde framför adoptanterna till arv efter adoptivbarnet avhåller icke så sällan fosterföräldrar från att adoptera fosterbarn, som kanske lång tid varit i deras vård och som helt och hållet behandlas, som om det vore deras eget barn. Bestämmelserna rörande adoptivbarns arvsrätt och om arvsrätt efter sådant barn, borde för den skull enligt barnavårdsnämndens mening underkastas revision.

I det föregående har framhållits, att efterfrågan på adoptivbarn är avsevärt större än tillgången. Detta gäller särskilt för de större städernas vidkommande. Av lätt insedda skäl vill nämligen ofta den som ämnar taga ett adoptivbarn helst få ett barn från annan ort, och det är naturligt, att

han då i första hand vänder sig till barnavårdsnämnden i en större stad, där man ju kunde vänta att tillgången på lämpliga adoptivbarn skulle vara god. Däremot förefaller det, som om det på landsbygden icke alltför sällan förekommer, att lämpligt adoptivhem icke stode till buds för ett värnlöst barn. Barnavårdsnämnden har därför kommit till den uppfattningen, att det skulle vara till fördel såväl för barnen som för de sökande, om en hela riket omfattande förmedling av adoptivbarn kunde komma till stånd. Barnavårdsombudens medverkan borde därvid tagas i anspråk och en förmedlingscentral anordnas, förslagsvis hos socialstyrelsen.

Barnavårdsnämnden vill också i detta sammanhang beröra ett annat önskemål, som nämnden tidigare vid olika tillfällen framfört. Det händer icke så sällan, att fosterföräldrar vårda och fostra ett utomäktenskapligt barn under hela barnets uppväxttid, utan att den verkliga modern visar något intresse för barnet eller gör några uppoffringar för det. Men när barnet kommit upp i 14—15 årsåldern och kan börja göra nytta för sig, ger modern sig till känna och gör anspråk på barnet, oaktat detta då är helt invuxet hos sina fosterföräldrar och känner sig som deras barn. Det blir ofta en svår chock för barnet, då den verkliga modern gör sina anspråk gällande och tager barnet till sig. Det vore enligt nämndens mening önskvärt, att moderns rätt i dylika fall bleve i lag begränsad till förmån för fosterföräldrarna. I åtskilliga fall hava fosterföräldrar, till vilka barnavårdsnämnden utackorderat barn, som omhändertagits av nämnden, velat adoptera barnet men icke kunnat erhålla moderns samtycke därtill, fastän det varit uppenbart, att modern aldrig skulle kunna taga hand om barnet själv. Barnavårdsnämnden har fördenskull kommit till den uppfattningen, att en adoption i extrema fall borde få ske mot moderns vilja. I första hand tänker nämnden därvid på sådana fall, där vårdnaden överflyttats på särskilt förordnad förmyndare.

Departementschefen.

Det rättsförhållande, som skapas genom adoption, bör vara inriktat på livslång gemenskap för att kunna fylla sitt ändamål att utgöra en motsvarighet till det naturliga föräldraskapet. Dock har det ej ansetts lämpligt att göra adoptivförhållandet ouplösligt. Såsom angivits i redogörelsen för gällande rätt kan en adoption i undantagsfall hävas av domstolen. Detta är till en början fallet, då adoptanten och adoptivbarnet vid myndig ålder överenskommit om förhållandets upplösning. Vidare kan adoptivförhållandet under vissa snävt begränsade förutsättningar hävas efter ensidig ansökan av adoptanten eller adoptivbarnet. För att förhållandet skall kunna hävas på begäran av adoptanten fordras enligt 21 § adoptionslagen, att adoptivbarnet grovt förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste eller ock att adoptivbarnet för ett lastbart eller brottsligt liv.

I promemorian har föreslagits, att en adoptant skall ha rätt att få adoptivförhållandet hävt jämväl om det visar sig att adoptivbarnet lider av en svår defekt som fanns redan vid adoptionen utan att adoptanten då ägde vetskap därom. Härmed avses framfört allt sådana fall, då ett barn adopterats i späda ålder och sedermera visar sig lida av sinnesslöhet. Enligt vad som vitsordats från sakkunnigt medicinskt håll brukar nämligen en sådan abnormitet, liksom andra medfödda eller tidigt förvärvade defekter, icke giva sig tydligt tillkänna förrän barnet uppnått en något högre ålder.

Det är uppenbart, att starka skäl tala för att adoptivförhållandet under dylika omständigheter skall kunna upplösas. Då adoptanten åtog sig barnet, saknades utan hans vetskap en grundläggande förutsättning för att adoptionen skulle kunna fylla sitt syfte. Såsom framhållits i promemorian kan det både ur ekonomisk synpunkt och i rent personligt hänseende bliva en alltför tung börda för adoptanten att för framtiden vara bunden vid ett abnormt barn. Jag har förut föreslagit en utvidgning av rätten att antaga adoptivbarn för den som har bröstarvinge, och även enligt nu gällande lag kan det inträffa, att adoptanten även har egna barn eller andra adoptivbarn. För dessas utveckling kan det självfallet vara skadligt att växa upp tillsammans med ett abnormt adoptivbarn. Slutligen kan risken för abnormitet verka hämmande på lusten att adoptera, om icke någon möjlighet finnes att häva adoptionen.

Förslaget att under nyss antydda förutsättningar möjliggöra upplösning av adoptivförhållandet har i stort sett biträtts i de över promemorian avgivna remissyttrandena. I vissa av dem har emellertid förordats att i stället stadga en viss minimiålder hos barn som skola adopteras, för att därigenom hindra adoption av barn med dolda defekter. Om detta syfte skall kunna vinnas, måste åldersgränsen sättas så hög, att icke blott det första levnadsåret utan även flera följande inbegripas därunder. Att sålunda helt förbjuda adoption av barn i de första levnadsåren skulle emellertid ur andra synpunkter vara olämpligt. Det är ett vanligt önskemål bland dem som vilja adoptera barn att få rättsförhållandet befastat medan barnen ännu äro helt små, och utan tvivel skapas därigenom de bästa förutsättningarna för att grundlägga en samhörighet mellan adoptanten och adoptivbarnet av samma slag som det naturliga föräldraskapet.

En annan sak skulle vara att föreskriva en viss prøvotid, under vilken den som önskade adoptera ett barn skulle hava det hos sig på försök, innan förhållandet slutgiltigt reglerades genom adoptionsbeslutet. Såsom barnavårdsnämnden i Stockholm påpekat kunde det tänkas att komplettera en bestämmelse om obligatorisk prøvotid med vissa andra föreskrifter, exempelvis om medgivande från barnets föräldrar till framtida adoption och om underhållsskyldighet under prøvotiden. Tillräckliga skäl för att meddela särskilda bestämmelser av denna innebörd synas dock icke föreligga.

Såsom framgår av det anförda har jag funnit, att den i promemorian behandlade frågan bör lösas på det sätt som där föreslagits, nämligen genom ett tillägg till 21 § adoptionslagen som öppnar en ny möjlighet att häva adoptivförhållande på adoptantens begäran.

Den första förutsättningen härför skall enligt promemorian förslag vara, att adoptivbarnet befunnits lida av sinnesslöhet, annat svårt lyte eller svårartad sjukdom. För att tydligare utmärka att även svårare former av medfödd psykopati kunna inbegripas härunder torde, i överensstämmelse med vad medicinalstyrelsen förordat, i lagtexten böra uttryckligen angivas att adoptionen kan hävas på grund av själsligt lyte.

Fattigvårds- och barnavårdsförbundet har föreslagit, att yttrande alltid

i dessa ärenden skall inhämtas från medicinalstyrelsen för att säkerställa ett enhetligt bedömande av ifrågavarande lyten och sjukdomar. Eftersom det endast är fråga om svåra defekter, torde dock diagnosen ofta vara alldeles klar, och i tvivelaktiga fall lär domstolen utan särskilt stadgande anskaffa erforderlig utredning genom att höra medicinalstyrelsen eller på annat lämpligt sätt. En sådan föreskrift som förbundet avsett synes därför ej behöfvlig.

För att en abnormitet eller sjukdom skall kunna medföra hävning av adoptivförhållandet skall det enligt promemorians förslag vara fråga om en defekt som förelegat redan vid adoptionen. Såsom skäl härför har i promemorian anförts, att en senare uppkommen defekt hör till de svårigheter som en adoptant måste räkna med och som därför icke böra föranleda adoptivförhållandets hävande. Svea och Göta hovrätter ha emellertid framhållit, att det i vissa fall kan bli va svårt att förebringa full bevisning om att defekten förelegat redan vid adoptionen, fastän sannolika skäl tala för att så varit fallet. Med hänsyn härtill synes det ej böra fordras mera, än att defekten kan antagas härröra från tiden före adoptionen. I enlighet med vad som föreslagits i promemorian torde vidare såsom villkor för hävning böra krävas, att adoptanten icke med full vetskap om defekten adopterat barnet.

I promemorian har vidare föreslagits, att adoptionen icke skall få hävas, såframt ej adoptanten gör ansökan härom inom tre år från adoptionen. Anledningen till att en dylik tidsfrist har uppställts är naturligtvis, att det icke är lämpligt att låta frågan om adoptivförhållandets bestånd vara svävande länge. Såsom framhållits i promemorian bör adoptanten efter någon tid känna, att han verkligen övertagit ansvaret för barnet. Mot denna princip har icke någon erinran gjorts i yttrandena. Däremot ha olika meningar framträtt rörande den lämpliga längden av den tid inom vilken hävningsansökan må göras. Med hänsyn till önskemålet att adoptivförhållandet snart skall bli stabiliserat bör fristen göras kort. Å andra sidan måste den emellertid motsvara en så lång utvecklingsperiod hos barn, att medfödda eller tidigt förvärvade defekter av de slag som här avses i regel giva sig tydligt tillkänna även för den som icke har medicinsk eller psykologisk sakkunskap. På grund av det sist anförda synes den föreslagna treårstiden i vissa fall kunna bli väl kort. I anslutning till medicinalstyrelsens och socialstyrelsens sammanstående förslag torde fristen lämpligen kunna bestämmas till fem år från adoptionen.

Även om ett barn blivit adopterat i späd ålder, böra de svåra defekter som avses med förslaget i regel framträda tydligt inom denna femårstid. Det finns visserligen psykopatiska tillstånd som giva sig mera tydligt tillkänna först i skolåldern, liksom sinnessjukdomar kunna utbryta först på ännu senare stadier, ehuru de äro grundade i medfödda anlag. Det torde emellertid möta betänkligheter att öppna vidgade möjligheter till hävande av adoption på grund av defekter som uppträda på ett sent stadium.

Till den föreslagna nya hävningsregeln erfordras vissa kompletterande bestämmelser i 22 § adoptionslagen för de fall, då ett barn blivit adopterat av makar. Enligt promemorians förslag skall i sådant fall adoptivförhållan-

det få hävas endast beträffande bägge makarna, i likhet med vad som gäller, då ett adoptivförhållande häves jämlikt nu gällande bestämmelser. Om endast en av makarna vill häva adoptivförhållandet, skall det fordras synnerliga skäl för bifall, och därest ena maken ägde vetskap om barnets defekt vid adoptionen, skall adoptivförhållandet ej få hävas på ansökan enbart av denne. De sålunda föreslagna reglerna ha icke mött någon gensaga i yttrandena och torde böra lagfästas.

Slutligen har i promemorian föreslagits en övergångsbestämmelse i syfte att möjliggöra hävning av adoptivförhållanden, där adoptionen ägt rum så lång tid före den tillämnade lagstiftningens ikraftträdande, att den för hävningsansökan föreslagna tidsfristen antingen helt och hållet gått till ända eller hunnit löpa så långt, att adoptanten icke får tillräckligt rådrum. Övergångsbestämmelsen innebär, att ansökan om adoptivförhållandets hävande i dessa fall skall kunna ske inom ett år från lagens ikraftträdande. Detta förslag, som jämväl lämnats utan erinran i yttrandena, torde böra genomföras med den formella jämkning, som föranledes av att fristen förlängts från tre till fem år.

I vissa yttranden ha framlagts ytterligare förslag om lagändringar i olika hänseenden. Dessa ändringsförslag torde dock icke lämpligen höra upptagas i detta sammanhang.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 februari 1944.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 10 februari 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 14 januari 1944, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsrådet H. Zetterberg.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1944.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 15 februari 1944 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 14 januari 1944 remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption*.

Med förmälan, att förslaget av lagrådet lämnats utan erinran, hemställer föredraganden, att förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sigrid Linders.